

บทที่ 5

ความผิดและโทษในทางอาญากับในพระวินัย

1. บทนำ

ได้กล่าวมาหลายครั้งแล้วว่าทั้งกฎหมายอาญาและพระวินัย เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยความผิดและการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ละเมิดบทบัญญัติ และผลของการลงโทษก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับโทษ เพราะฉะนั้น เพื่อให้การลงโทษดำเนินไปด้วยความถูกต้องเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ทั้งกฎหมายอาญาและพระวินัยจึงต้องวางระเบียบกฎหมายที่ไว้อย่างรอบคอบรัดกุม เช่น ต้องบัญญัติไว้ก่อนว่าการกระทำในลักษณะใด เป็นความผิดและต้องถูกลงโทษ มีโทษกี่สถานอะไรบ้าง โทษแต่ละสถานมีความหนักเบาอย่างไร และบัญญัติว่าการกระทำที่มีองค์ประกอบอย่างไรบ้างที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิด และถ้าพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นความผิดแล้ว ก็กำหนดว่าความผิดในลักษณะนั้นจะต้องโทษสถานใด และเพื่อให้ครบวงจรของการลงโทษก็ได้จัดให้มีองค์การที่คอยทำหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีความแก่ผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องร้องว่า เขามีความผิดจริงหรือไม่

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าทั้งในกฎหมายอาญาและในพระวินัยจะมีหลักการคล้ายคลึงกัน คือ การกำหนดความผิดและกำหนดโทษ ลักษณะของการลงโทษเป็นการบังคับ (Sanction) โดยองค์การของอาณาจักรหรือของพุทธจักรเป็นผู้ใช้อำนาจในการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดในทางอาญาหรือในพระวินัย ทั้งนี้ เพื่อแสดงว่าอาณาจักรหรือพุทธจักรไม่ต้องการให้การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นอีก และเพื่อเป็นการตอบแทนผู้กระทำความผิดให้หลบจำ หรือเพื่อให้ผู้หลงผิดได้กลับเนื้อกลับตัวเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

ด้วยเหตุที่ทั้งกฎหมายอาญาและพระวินัยได้คำนึงถึงความยุติธรรมในการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นอย่างมาก จึงได้กำหนดระเบียบกฎหมายที่อื่นเป็นแนวทางของกระบวนการพิจารณาความผิดและโทษอย่างรอบคอบรัดกุม เพื่อให้ผู้ที่ใช้อำนาจลงโทษได้ใช้อำนาจอย่างถูกต้องเป็นธรรม เพื่อมิให้ผู้ถูกลงโทษเกิดความรู้สึกว่าเขาถูกลงโทษเกินเหตุ หรือถูกกลั่นแกล้ง ไม่ได้รับ

ความเป็นธรรมจากการลงโทษนั้น แล้วจะก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้านแค้นเคือง อันอาจเป็นมูลเหตุให้กระทำความผิดซ้ำสองขึ้นมาอีกก็ได้ ด้วยคำนึงถึงหลักการดังกล่าวนี้ ทั้งกฎหมายอาญาและพระวินัยจึงเปิด โอกาสให้อย่างเต็มที่ ที่จะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของแต่ละฝ่าย โดยให้แต่ละฝ่ายหาพยานหลักฐานมาต่อสู้หักล้างกัน และมีการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างรัดกุมรอบคอบ แล้วจึงจะตัดสินว่า เขาผู้นั้นมีความผิดจะต้องรับโทษหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ต้องรับโทษ ถ้าคู่กรณียังเห็นว่า เขาไม่ได้รับความเป็นธรรมเพียงพอ หรือการลงโทษนั้น ไม่ถูกต้อง เขาก็สามารถยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้อีก ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าเขาจะถูกลงโทษอย่างยุติธรรมที่สุด

เพื่อจะได้ เข้าใจกระบวนการและวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ จะได้แยกกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับความผิดและโทษในทางอาญากับในพระวินัย ตามลำดับดังต่อไปนี้

2. ความผิดในทางอาญากับในพระวินัย

2.1 ความผิดในทางอาญา

ความผิดในทางอาญาได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ตั้งแต่มาตรา 107 - 389 ซึ่งจะได้แยกกล่าวรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 ลักษณะของความผิดในทางอาญา ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติลักษณะของความผิดในทางอาญาไว้ 12 ลักษณะ แต่ละลักษณะยังแบ่งรายละเอียดออกเป็นหมวดหมู่ดังนี้

มาตรา

ลักษณะ 1 ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร

หมวด 1	ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์	107-112
หมวด 2	ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร	113-118
หมวด 3	ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร	119-129
หมวด 4	ความผิดต่อสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ	130-135

ลักษณะ 2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง

หมวด 1	ความผิดต่อเจ้าพนักงาน	136-146
--------	-----------------------	---------

หมวด 2	ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ	147-166
ลักษณะ 3	ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม	
หมวด 1	ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม	167-199
หมวด 2	ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม	200-205
ลักษณะ 4	ความผิดเกี่ยวกับศาสนา	206-208
ลักษณะ 5	ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน	209-216
ลักษณะ 6	ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน	217-239
ลักษณะ 7	ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง	
หมวด 1	ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา	240-249
หมวด 2	ความผิดเกี่ยวกับดวงตรา แสตมป์ และตั๋ว	250-263
หมวด 3	ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร	264-269
ลักษณะ 8	ความผิดเกี่ยวกับการค้า	270-275
ลักษณะ 9	ความผิดเกี่ยวกับเพศ	276-287
ลักษณะ 10	ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	
หมวด 1	ความผิดต่อชีวิต	288-294
หมวด 2	ความผิดต่อร่างกาย	295-300
หมวด 3	ความผิดฐานทำร้ายทั้งลูก	301-305
หมวด 4	ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา	306-308
ลักษณะ 11	ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง	
หมวด 1	ความผิดต่อเสรีภาพ	309-321
หมวด 2	ความผิดฐานเปิดเผยความลับ	322-325
หมวด 3	ความผิดฐานหมิ่นประมาท	326-333
ลักษณะ 12	ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	
หมวด 1	ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์	334-336

หมวด 2	ความผิดฐานกรรโชก รีดเอาทรัพย์สิน ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์	337-340
หมวด 3	ความผิดฐานหนีโกง	341-348
หมวด 4	ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้	349-351
หมวด 5	ความผิดฐานยักยอก	352-356
หมวด 6	ความผิดฐานรับของโจร	357
หมวด 7	ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์	358-361
หมวด 8	ความผิดฐานบุกรุก	362-366
ลหุโทษ		367-398

ความผิดทั้ง 12 ลักษณะนี้ แต่ละลักษณะและแต่ละหมวดจะแบ่งย่อยออกเป็นมาตราแต่-
ละมาตราจะบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าทำความผิดอย่างไรจะต้องถูกลงโทษสถานใด แต่ละมาตรา
จะกำหนดอัตราโทษต่ำสุดและสูงสุดของความผิดฐานนั้น ๆ ไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้อยู่ในดุลพินิจของศาล
ว่าควรลงโทษหนักเบาแค่ไหน ความผิดบางฐานอาจจะมีโทษเพียงสถานเดียว เช่นประหารชีวิต
แต่ความผิดบางฐานอาจจะมีโทษมากกว่าหนึ่งสถาน เช่น อาจลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำ
ทั้งปรับ

2.1.2 ตัวอย่างความผิดที่ต้องรับโทษทางอาญาแต่ละสถาน การกระทำผิดอาญาจะ
ต้องรับโทษทางอาญา โทษนั้นอาจจะหนักหรือเบาย่อมสุดแล้วแต่ลักษณะของความผิด ในที่นี้จะ ยก
ตัวอย่างความผิดและโทษที่จะได้รับมาให้ดูพอเป็นอุทาหรณ์เท่านั้น ส่วนผู้ที่ต้องการจะทราบราย-
ละเอียดมากไปกว่านี้ควรศึกษาจากประมวลกฎหมายอาญา

ความผิด	โทษ
<p>1 ปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ หรือพยายาม - มาตรา 107</p> <p>2 ปลงพระชนม์พระราชินี หรือรัชทายาท หรือฆ่าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือพยายาม - มาตรา 109</p> <p>3 ล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ ล้มล้างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ แบ่งแยกราชอาณาจักร หรือยึดอำนาจการปกครอง - มาตรา 113</p> <p>4 คนไทยรบต่อประเทศหรือเข้าร่วมเป็นข้าศึกของประเทศ (ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต) - มาตรา 121</p> <p>5 ฆ่าผู้อื่น (ประหารชีวิตหรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าถึงยี่สิบปี) - มาตรา 288</p> <p>6 วางเพลิง ทำให้เกิดระเบิด เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย (ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต) - มาตรา 224</p> <p>ฯลฯ</p>	ประหารชีวิต
<p>1 ประท้วงร้ายต่อเสรีภาพของผู้แทนรัฐต่างประเทศซึ่งได้รับแต่งตั้งให้มาสู่พระราชสำนัก - มาตรา 131</p> <p>2 แต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักรบ หรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี (หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ) - มาตรา 208</p>	จำคุก

ความผิด	โทษ
<p>3 ข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี (และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท) - มาตรา 276</p> <p>4 หญิงทำใหตนเองแท้งลูก หรือยินยอมให้ผู้อื่นทำใหตนเองแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี (หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ) - มาตรา 301</p> <p>ฯลฯ</p>	
<p>ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23 บัญญัติโทษกักขังเอาไว้ว่า "ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ศาลจะพิจารณาให้ลงโทษกักขังไม่เกินสามเดือนแทนโทษจำคุกนั้นก็ได้"</p> <p>จึงเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์สำหรับเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังมีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 กระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และคดีนั้นจะลงโทษจำคุกได้ไม่เกินสามเดือน 2 ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือ 3 ปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษประมาท หรือลหุโทษ 	กักขัง

ความผิด	โทษ
<p>1 ผู้ใดเมื่อเจ้าพนักงานถามชื่อหรือที่อยู่เพื่อปฏิบัติการตามกฎหมาย ไม่ยอมบอกหรือแกล้งบอกชื่อหรือที่อยู่อันเป็นที่ตั้ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท - มาตรา 367</p> <p>2 ผู้ใดกระทำการอันควรขายหน้าต่อสาธารณกำหนด โดยเปลือยกายหรือเปิดเผยร่างกาย หรือกระทำการลามกอย่างอื่น ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท - มาตรา 388</p> <p>3 ผู้ใดทั้งซุกสัตว์ซึ่งอาจเน่าเหม็นในหรือริมทางสาธารณะ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท - มาตรา 396</p> <p>ฯลฯ</p>	ปรับ
<p>1 ททรัพย์สิ้นได้ก็กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมิใช่เป็นความผิด ให้รับเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และมีผู้ตกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ - มาตรา 32</p> <p>2 ในการรับทรัพย์สิ้น นอกจากศาลจะมีอำนาจรับตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งรับทรัพย์สิ้นดังต่อไปนี้ด้วย</p> <p>1 ทรัพย์สิ้นซึ่งบุคคลได้ใช้ หรือมิใช่เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ</p> <p>2 ทรัพย์สิ้นซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิดเว้นแต่ทรัพย์สิ้นเหล่านั้นเป็นทรัพย์สิ้นของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด - มาตรา 33</p> <p>ฯลฯ</p>	รับทรัพย์สิ้น

2.2 ความผิดในพระวินัย

โทษหรืออาบัติในพระวินัยมี 3 สถาน คือ อาบัติหนัก ได้แก่ปาราชิก เมื่อต้องเข้าแล้วขาดจากความเป็นภิกษุ ไม่สามารถแก้ไขได้อีกต่อไป, อาบัติอย่างกลาง ได้แก่สังฆาทิเสส เมื่อต้องเข้าแล้วสามารถแก้ไขได้โดยการอยู่กรรมเพื่อทรมานตนเอง และอาบัติอย่างเบา ได้แก่ ถุลลัจจัย, ปาจิตตีย์, ปาฏิเทสนียะ, ทุกกฏ และทุกภานิต เมื่อต้องเข้าแล้วสามารถแก้ไขได้ โดยการประจานตนเองต่อหน้าภิกษุ ต่อไปนี้จะชี้ให้เห็นว่าภิกษุทำความผิดในลักษณะใดจะต้องอาบัติสถานใด ซึ่งบัญญัติไว้ในพระวินัยปิฎกมี 227 สิกขาบท แต่ในที่นี้จะยกมาแสดงให้ดู คือ ปาราชิก 4 สิกขาบท, สังฆาทิเสส 13 สิกขาบท และอาบัติสถานเบาจะยกมาให้ดูพอเป็นตัวอย่างเท่านั้น สำหรับท่านที่สนใจมากกว่านี้สามารถศึกษาได้จากพระวินัยปิฎก

2.2.1 ลักษณะของความผิดที่ต้องอาบัติตัวเดียว

(1) ความผิดที่ต้องอาบัติ "ปาราชิก" มี 4 สิกขาบท

สิกขาบทที่ 1 ภิกษุเสกเมถุน

พระปรมาภิไธย

ภิกษุใดเสกเมถุนธรรม เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ (ปาราชิก สิกขาบทที่ 1)

พระอนันตปฏิติ 1

อนึ่ง ภิกษุใดเสกเมถุนธรรม โดยที่สดมภ์ในสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้

พระอนันตปฏิติ 2

อนึ่ง ภิกษุใด ถึงพร้อมซึ่งสิกขาบทและสาขีพของภิกษุทั้งหลายแล้ว ไม่บอกคืนสิกขา ไม่ทำความเป็นผู้ทรมลให้แจ้ง เสกเมถุนธรรม โดยที่สดมภ์ ในสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็นปาราชิกหาสังวาสมิได้

สิกขาบทที่ 2 ภิกษุลักทรัพย์

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ถู้อาหารอันเจ้าของไม่ได้ให้ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย พระราชาทั้งหลาย จับโจรได้แล้วพึงประหารเสียบ้าง จงจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง ด้วยบริภาษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย ในเพราะถู้อาหารอันเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานใด ภิกษุถู้อาหารอันเจ้าของไม่ได้ให้ก็เห็นปานนั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสิ่งวาสนมิได้ (ปาราชิก สิกขาบทที่ 2)

พระอามัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ถู้อาหารอันเจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย จากบ้านก็ดี จากปากก็ดี

- หมายเหตุ 1 ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือส่วนที่เพิ่มเติมจากพระปฐมบัญญัติ
- 2 เครื่องหมาย "๔" หมายถึง เนื้อหาที่เหลือเหมือนกับพระปฐมบัญญัติ

สิกขาบทที่ 3 ภิกษุแกลังวามนุษย์ให้ตาย

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด จงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะปลิดชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสิ่งวาสนมิได้ (ปาราชิก สิกขาบทที่ 3)

พระอนันตภูมิ

อนึ่ง ภิกษุใด จงใจพรากกายมณเฑียรจากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะปลด
ชีวิตให้แก่กายมณเฑียรนั้น หรือพรรณาคณแห่งความตาย หรือชักชวนเพื่อนตาย
ด้วยคำว่า แน่ะนายผู้เป็นชาย จะประโยชน์อะไรแก่ท่าน ด้วยชีวิตอันแสน
ลำบากยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ดังนี้ เธอมีจิตอย่างนี้ มีใจ
อย่างนี้ มีความหมายหลายอย่าง อย่างนี้ พรรณาคณในความตายก็ดี ชักชวน
เพื่อนตายก็ดี โดยหลายนัย แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสิ่งवासมีได้

สิกขาบทที่ 4 ภิกษุอวดอุตตริมนุสสธรรม

พระปฐมภูมิ

อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม อันเป็นความรู้ความ
เห็นอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้ามาในตนว่าข้าพเจ้ารู้อย่างนี้
ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้คนอื่นสมียอื่นแต่ขึ้นมา อันผู้ใดผู้หนึ่งถือเอาตามก็ตาม ไม่
ถือเอาตามก็ตาม เป็นอันต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมกมุ่นจะฟังกล่าวอย่าง
นี้ว่า แน่ะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ารู้ ไม่เห็นอย่างนั้น ได้
กล่าวว่าเห็น ได้พูดพล่อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หา
สิ่งवासมีได้ (ปาราชิก สิกขาบทที่ 4)

พระอนันตภูมิ

อนึ่ง ภิกษุใด ... ได้พูดพล่อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้
บรรลุ แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก หาสิ่งवासมีได้

หมายเหตุ 1 ที่เว้นไว้ เนื้อหาเหมือนพระปฐมภูมิ

2 ที่ขีดเส้นใต้ เนื้อหาส่วนที่เพิ่มเติมจากพระปฐมภูมิ

(2) ความผิดที่ต้องอาบัติ "สังฆาทิเสส" มี 13 สิกขาบท

สิกขาบทที่ 1 ภัททกถาทำให้อสุจิเคลื่อน

พระปฐมภักติ

ปลอซสุกกะเป็นไปด้วยความจงใจ เป็นสังฆาทิเสส (สังฆาทิเสส สิกขาบทที่ 1)

พระอนภักติ

ปลอซสุกกะเป็นไปด้วยความจงใจ เห็นไว้แต่ฝัน เป็นสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ 2 ภัททจัตถองภายผู้หญิง

พระภักติ

อนึ่ง ภัททโค กำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว ถึงความเคล้าคลึงด้วยกาย กับมาตุคาม คือจับมือก็ตาม จับข้อมือก็ตาม ลูบคลำอวัยวะอันหนึ่งอันใดก็ตาม เป็นสังฆาทิเสส (สังฆาทิเสส สิกขาบทที่ 2)

สิกขาบทที่ 3 ภัททเกสวผู้หญิง

พระภักติ

อนึ่ง ภัททโค กำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว พุคเคาะมาตุคามด้วยขวากา ขั้วหยาบ เหมือนชายหนุ่มพุกเคาะหญิงสาวด้วยขวากาพาดนิงเมถุน เป็นสังฆาทิเสส (สังฆาทิเสส สิกขาบทที่ 3)

สิกขาบทที่ 4 ภิกษุปลดปล่อยวางหญิงให้บำเรอตน

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด กำหนดแล้ว มีจิตปรปรวนแล้ว กล่าวคุณแห่งการบำเรอภิกษุ
 ของตน ในสำนักมาตุคาม ด้วยถ้อยคำพาดพิงเมถุนว่า นี้องหญิง สตรีใด
 บำเรอผู้ประพฤตินรทมจรรยา มีศีล มีกัลยาณธรรม เช่นเรา ด้วยธรรมนั้น
 นั้นเป็นยอดแห่งความบำเรอทั้งหลาย เป็นสิ่งสมาทิเสส (สิ่งสมาทิเสส สิกขา-
 บทที่ 4)

สิกขาบทที่ 5 ภิกษุเป็นแม่สื่อให้ชายหญิงเป็นผัวเมียกัน

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ถึงความเป็นผู้ชักสื่อ บอกความประสงค์ของบุรุษแก่สตรีก็ดี
 บอกความประสงค์ของสตรีแก่บุรุษก็ดี ในความเป็นเมียก็ตาม ในความเป็นผู้
 ก็ตาม เป็นสิ่งสมาทิเสส (สิ่งสมาทิเสส สิกขาบทที่ 5)

พระอนุบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใดถึงความเป็นผู้ชักสื่อ บอกความประสงค์ของบุรุษแก่สตรีก็ดี บอก
 ความประสงค์ของสตรีแก่บุรุษก็ดี ในความเป็นเมียก็ตาม ในความเป็นผู้
 ตาม โฉยที่สุด บอกแม่แก่หญิงแพศยาอันจะพึงอยู่ร่วมชีวิตละ เป็นสิ่งสมาทิเสส

สิกขาบทที่ 6 ภิกษุสร้างกุฏิที่ตองก่อและโบกด้วยปูนหรือดิน

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุผู้จะสร้างกุฏิอันหาเจ้าของมิได้ เจาะตนเอง ด้วยอาการขอเอาเอง พึงสร้างให้ได้ประมาณ ประมาณในการสร้างกุฏินั้นดังนี้ โดยยาว 12 ศืบ โดยกว้างในรวมใน 7 ศืบ ด้วยคืบสุด พึงนำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ ภิกษุเหล่านั้นพึงแสดงที่อื่น ไม่มีผู้จองไว้ อันมีชานรอบ หากภิกษุสร้างกุฏิด้วยอาการขอเอาเองในที่อันมีผู้จองไว้ อันหาชานรอบมิได้ หรือไม่นำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ หรือสร้างให้ล่วงประมาณ เป็นสิ่งสมาทิเสส (สิ่งสมาทิเสส สิกขาบทที่ 6)

สิกขาบทที่ 7 ภิกษุสร้างกุฏิโดยสงฆ์ไม่แสดงที่ให้ก่อน

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด จะให้สร้างวิหารใหญ่ อันมีเจ้าของเจาะตนเอง พึงนำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ ภิกษุเหล่านั้นพึงแสดงที่อื่น ไม่มีผู้จองไว้ อันมีชานรอบ หากภิกษุให้สร้างวิหารใหญ่ในที่อันมีผู้จองไว้ อันหาชานรอบมิได้ หรือไม่นำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ เป็นสิ่งสมาทิเสส (สิ่งสมาทิเสส สิกขาบทที่ 7)

สิกขาบทที่ 8 ภิกษุแกล้งฟุ้งภิกษุอื่นโดยไม่มีมูล

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ชัดใจ มีโทษะ ไม่เข้มข้ม ตามกัจจิงภิกษุด้วยธรรมมีโทษถึงปาราชิก อันหามูลมิได้ ด้วยหมายความว่า แม้ไฉนเราจะยังเธอให้เคลื่อนจากพรหมจรรย์นี้ได้ ครั้นสมัยอันแต่กันอันผู้ใดผู้หนึ่งถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอา

ตามก็ตาม แต่อิถิการณ์นั้นเป็นเรื่องหาญลมิได้ แลภิกษุยังอิงโทสะอยู่ เป็น
สังฆาทิเสส (สังฆาทิเสส ลิกขาบทที่ 8)

ลิกขาบทที่ 9 ภิกษุโกรธเคืองแกลั้งหาเรื่องฟ้องภิกษุอื่น

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด อดใจ มีโทสะ ไม่แฉ่มชื่น ถือเอาเอกเทศบางแห่งแห่งอิถิการณ์
อันเป็นเรื่องอื่น ให้เป็นเพียงเลส ตามกำจัดซึ่งภิกษุด้วยธรรมอันมีโทษถึง
ปาราชิก ด้วยหมายว่าแม้ใดนเราจักยังเธอให้เคลื่อนจากพรหมจรรยได้
ครั้นสมัยสิ้นแต่เห็น อันผู้ใดผู้หนึ่งถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม แต่
อิถิการณ์นั้นเป็นเรื่องอื่นแท้ เอกเทศบางแห่ง เธอถือเอาพอเป็นเลส แลภิกษุ
ยังอิงโทสะอยู่ เป็นสังฆาทิเสส (สังฆาทิเสส ลิกขาบทที่ 9)

ลิกขาบทที่ 10 ภิกษุพยายามทำลายสงฆ์ให้แตกกัน

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ตะเกียกตะกายเพื่อกำลายสงฆ์พร้อมเพริชหรือถือเอาอิถิการณ์
อันเป็นเหตุแตกกัน ชกข่องขันอยู่ ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านอย่าได้ตะเกียกตะกายเพื่อกำลายสงฆ์พร้อมเพริช หรืออย่าได้ถือเอา
อิถิการณ์อันเป็นเหตุแตกกันชกข่องขันอยู่ ขอท่านจงพร้อมเพริชด้วยสงฆ์
เพราะว่าสงฆ์พร้อมเพริชกัน ประองคองกัน ไม่วิวาทกัน มีอุเทศเดียวกัน
ย่อมอยู่ผาสุก แลภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ ซึ่งชกข่องอยู่อย่าง
นั้นเทียว ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณูภาสน์กว่าจะครบสามจบ เพื่อ
ให้สละกรรมนั้นเสีย หากเธอถุกสวดสมณูภาสน์กว่าจะครบสามจบอยู่ สละ

กรรมนั้นเสีย สละได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากเธอไม่สละเสีย เป็น
สิ่งฆาติเสส (สิ่งฆาติเสส ลิกขาบทที่ 10)

ลิกขาบทที่ 11 ภิกษุประพฤติตามภิกษุผู้ฆาตยามทำลาสสงฆ์ให้แตกกัน

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุผู้ประพฤติตาม ผู้ผิดเข้ากันของภิกษุนั้นแล 1 รูปบ้าง 2 รูปบ้าง
3 รูปบ้าง เธอทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า ขอท่านทั้งหลายอย่าได้กล่าวคำ
อะไร ๆ ต่อภิกษุนั้น ภิกษุนั้นกล่าวอุกกรรมด้วย ภิกษุนั้นกล่าวอุกวินัยด้วย
ภิกษุนั้นถือเอาความพอใจและความชอบใจของพวกข้าพเจ้ากล่าวด้วย เธอ
ทราบความพอใจและความชอบใจของพวกข้าพเจ้าจึงกล่าว คำที่เธอกล่าวนั้น
ย่อมควรแม้แก่พวกข้าพเจ้า ภิกษุเหล่านั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าว อย่างนี้ว่า
ท่านทั้งหลาย อย่าได้กล่าวอย่างนั้น ภิกษุนั้นหาใช้ผู้กล่าวอุกกรรมไม่ด้วย
ภิกษุนั้นหาใช้ผู้กล่าวอุกวินัยไม่ด้วย ความทำลาสสงฆ์อย่าได้ชอบแม้แก่พวกท่าน
ขอพวกท่านจงพร้อมเพรียงด้วยสงฆ์ เพราะว่าสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ประอง-
คองกัน ไม่วิวาทกัน มีอุเทศเดียวกัน ย่อมอยู่อย่างผาสุก แลภิกษุเหล่านั้น
อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยิ่งยกย่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุเหล่านั้น
อันภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณภาสน์กว่าจะครบสามจบ เพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย
หากเธอทั้งหลายถูกสวดสมณภาสน์กว่าจะครบสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสีย
สละได้อย่างนี้นั่นเป็นการดี หากเธอทั้งหลายไม่สละเสีย เป็นสิ่งฆาติเสส
(สิ่งฆาติเสส ลิกขาบทที่ 11)

สิกขาบทที่ 12 ภิกษุว่าสากสอนสาก

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสัญชาติแห่งคนว่าสาก อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่ถูกทาง-
 ธรรมในสิกขาบททั้งหลายอันเนื่องในอุเทศ ทำตนให้เป็นผู้อื่นใคร ๆ ว่า
 กล่าวไม่ได้ ด้วยกล่าวได้ว่า พวกท่านอย่าได้กล่าวอะไรต่อเรา เป็นคำดีก็
 ตาม เป็นคำชั่วก็ตาม แม้เราก็จักไม่กล่าวอะไรต่อพวกท่านเหมือนกัน
 เป็นคำดีก็ตาม เป็นคำชั่วก็ตาม ขอพวกท่านจงเว้นจากการว่ากล่าวเรา
 เสีย ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านอย่าได้ทำตนให้
 เป็นผู้อื่นใคร ๆ ว่ากล่าวไม่ได้ ขอท่านจงได้ทำตนให้ เขาว่ากล่าวได้แล
 แม้ท่านก็จงว่ากล่าวภิกษุทั้งหลายโดยชอบธรรม เพราะว่าบริษัทของพระผู้-
 มีพระภาคนั้น เจริญแล้วด้วยอาการอย่างนี้ คือด้วยว่ากล่าวซึ่งกันและกัน
 ด้วยเตือนกันและกันให้ออกจากอาบัติ แลภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าว
 อยู่อย่างนี้ ซึ่งยกย่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงสวด
 สมุทสาสน์กว่าจะครบสามจบ เพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย หากเขอถูกสวด
 สมุทสาสน์กว่าจะครบสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสีย สละได้อย่างนี้ นั่นเป็น
 การดี หากเขอไม่สละเสีย เป็นสิ่งฆาติเสส (สังฆาติเสส สิกขา-
 บทที่ 12)

สิกขาบทที่ 13 ภิกษุประทุษร้ายสกุล

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุเข้าไปอาศัยบ้านก็ดี นิคมก็ดี แห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ เป็นผู้ประทุษร้าย
 สกุลมีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของเขา เขาได้เห็น
 อยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย และสกุลทั้งหลายอันเขาประทุษร้ายแล้ว เขาได้

เห็นอยู่ด้วย เขา ได้ยินอยู่ด้วย ภิกษุอื่นอันภิกษุทั้งหลาย หนึ่งว่ากล่าวอย่างนี้ ท่านเป็นผู้ประทุษร้ายสกุล มีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของท่าน เขา ได้เห็นอยู่ด้วย เขา ได้ยินอยู่ด้วย และสกุลทั้งหลายอันท่านประทุษร้ายแล้ว เขา ได้เห็นอยู่ด้วย เขา ได้ยินอยู่ด้วย ท่านจงหลีกเลี่ยงไปเสียจากอาวาสนี้ ท่านอย่าอยู่ในที่นี้ และภิกษุอื่นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ หนึ่งว่ากล่าวภิกษุเหล่านั้นอย่างนี้ว่า พวกภิกษุถึงความพอใจด้วยถึงความขัดเคืองด้วย ถึงความหลงด้วย ถึงความกลัวด้วย ส่อมชั้ภิกษุบางรูป เพราะอาบัติเช่นเดียวกัน ส่อมไม่ชั้ภิกษุบางรูป เพราะอาบัติเช่นเดียวกัน ภิกษุอื่นอันภิกษุทั้งหลายหนึ่งว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนั้น ภิกษุทั้งหลายหาได้ถึงความพอใจไม่ หาได้ถึงความขัดเคืองไม่ หาได้ถึงความหลงไม่ หาได้ถึงความกลัวไม่ ท่านเองแล เป็นผู้ประทุษร้ายสกุล มีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของท่าน เขา ได้เห็นอยู่ด้วย เขา ได้ยินอยู่ด้วย และสกุลทั้งหลายอันท่านประทุษร้ายแล้ว เขา ได้เห็นอยู่ด้วย เขา ได้ยินอยู่ด้วย ท่านจงหลีกเลี่ยงไปเสียจากอาวาสนี้ ท่านอย่าอยู่ในที่นี้ และภิกษุอื่นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกช่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุอื่นอันภิกษุทั้งหลาย หนึ่งสวดสมณญานกว่า จะครบสามจบเพื่อ ให้สละกรรมนั้นเสีย หากเสถอญสวดสมณญานกว่าจะครบสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสีย สละได้ อย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากเขอไม่สละเสีย เป็นสิ่งมาทิสเสส (สิ่งมาทิสเสส ลิกขาบทที่ 13)

- (3) ความผิดที่ต้องอาบัติอย่างเบา มี 5 สถาน คือ ถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ ทุณภานิต ความผิดมีหลายลิกขาบท ในที่นี้จะยกมาให้ดูพอเป็นตัวอย่าง โดยสรุปเนื้อหาลิกขาบทมาให้ดูเท่านั้น จะไม่ยกตัวลิกขาบททั้งหมดมาให้ดูเพราะเป็นเนื้อหาที่ยืดยาวมาก

1) ถุลลัจจัย ในบรรดาอาบัติสถานเบาทั้ง 5 สถานนี้ ท่านถือว่าถุลลัจจัยเป็น

โทษที่ใหญ่หรือหยาบกว่าโทษอื่น

ความผิดที่ต้องอาบัติถุลลัจจัยมีตัวอย่างดังนี้

- 1 ภิกษุแก้มลิงฆ่าสัตว์ให้ตายโดยการชุดบ่อไม่เจาะจงว่าผู้หนึ่งผู้ใดจักตกตาย ... ยักษ์ก็ดี เปเรตก็ดี ดิรัจฉานก็ดี ตกลงในบ่อนั้นตาย ต้องอาบัติถุลลัจจัย¹
- 2 ภิกษุถือเอาทรัพย์สินอันเจ้าของมิได้ให้ ... เป็นส่วนของโจรกรรม ... มีราคาเกินกว่า 1 มาสก หรือหย่อนกว่า 1 มาสก ... ต้องอาบัติถุลลัจจัย²
 หมายเหตุ 5 มาสก เท่ากับ 1 บาททองคำ หรือเท่ากับทองคำหนัก 20 เมล็ดข้าวเปลือก บ้างก็ว่า 21 เมล็ดข้าวเปลือก³
- 3 ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่ ... ภิกษุกล่าวว่าภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเป็นพระอรหันต์ เมื่อผู้ฟังเข้าใจความ ต้องอาบัติถุลลัจจัย⁴
- 4 ภิกษุพยายามปลอญอธิษฐาน ... แต่อธิษฐานไม่เคลื่อน ต้องอาบัติถุลลัจจัย⁵
- 5 ภิกษุพูดเคาะมาตุคามด้วยวาจาหยาบช้า ... พูดขมก็ดี พูดตลกดี พาดพิงอวัยวะได้รากขวัญ (ส่วนของร่างกายที่เรียกว่า ไหล่ล่าร้าง) ลงมาเหนือหัวเข้าขึ้นไป เว้นวันจจมรรค ปัสสาวามรรค ต้องอาบัติถุลลัจจัย⁶

ฯลฯ

2) ปาจิตตีย์

ความผิดที่ต้องอาบัติปาจิตตีย์มีตัวอย่างดังนี้

- 1 ภิกษุใช้นางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติให้ซักจีวร ให้ข้อมจีวร ให้ทบจีวร (นิสสัยคดียปาจิตตีย์ จีวรวรรคที่ 1 ลิกขาบทที่ 4)
- 2 ภิกษุรับเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นรับก็ดี ซึ่งทองและเงิน หรือสินดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้เพื่อตน (นิสสัยคดียปาจิตตีย์ โกสิยวรรคที่ 2 ลิกขาบทที่ 8)
- 3 ภิกษุพูดปด (ปาจิตตีย์ มุสาวาทวรรคที่ 1 ลิกขาบทที่ 1)
- 4 ภิกษุประพฤตินาจาร สงฆ์เรียกตัวมาถาม แก้มลิงพูดลบเคลื่อนก็ดี ปิดเสี้ยก็ดี (ปาจิตตีย์ ภูตคามวรรคที่ 2 ลิกขาบทที่ 2)

5. ภิกษุช้วนางภิกษุณีเดินทางมาด้วยกัน แม้มันระชะบ้านหนึ่ง (ปาจิตตีย์
โอวาทวรรคที่ 3 ลิกขาบทที่ 8)

ฯลฯ

3) ปาฏิเทสนียะ

ความผิดที่ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะมี 4 ลิกขาบทดังนี้

1. ภิกษุรับของเคี้ยวของฉันแต่มีนางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติด้วยมือของตนเอง
มาบริโภค (ปาฏิเทสนียะ ลิกขาบทที่ 1)
2. ภิกษุฉันอยู่ในที่มณฑล ถ้ามีนางภิกษุณีมาสั่งทาสกให้เอาของสิ่งนั้นสิ่งนี้
ถวายบังโล่นางภิกษุณีนั้นให้ถอยไปเสีย ถ้าไม่ไล่ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ
(ปาฏิเทสนียะ ลิกขาบทที่ 2)
3. ภิกษุไม่เป็นใช้ เขาไม่ได้มณฑล รับของเคี้ยวของฉันในตระกูลที่สงฆ์
สมมติว่าเป็นเสชะมาบริโภค ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ (ปาฏิเทสนียะ
ลิกขาบทที่ 3)

หมายเหตุ เสชะ หมายถึงพระอรหันต์ผู้ยังต้องศึกษา

4. ภิกษุอยู่ในเสนาสนะป่าเป็นที่เปลี่ยว ไม่เป็นใช้ รับของเคี้ยวของฉันที่
ทาสกไม่ได้แจ้งความให้ทราบก่อนด้วยมือของตนมาบริโภค ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ (ปาฏิเทสนียะ ลิกขาบทที่ 4)

4) ทุกกฏ

ความผิดที่ต้องอาบัติทุกกฏมีตัวอย่างดังนี้

1. ผู้คนที่สิ่งของตกอยู่ในวัดหรือในที่อาศัย ภิกษุต้องเก็บไว้คืนให้แก่เจ้า-
ของ ถ้าไม่เก็บต้องทุกกฏ (ปาจิตตีย์ รตนวรรคที่ 9 ลิกขาบทที่ 2)
2. ภิกษุหนึ่งบนอาสนะต่ำ แสดงธรรมแก่บุคคลผู้หนึ่งบนอาสนะสูง (เสขิยะ-
กัณฑ์ ปาทุกถาวรรค ลิกขาบทที่ 9)
3. ภิกษุฉันอาหารทำเสียงดังซูด ๆ (เสขิยะกัณฑ์ สุรัสววรรค ลิกขาบทที่ 1)
4. ภิกษุฉันอาหารโดยเลี่ยมือ (เสขิยะกัณฑ์ สุรัสววรรค ลิกขาบทที่ 2)

5. ภิภษจันอาหารโดยเลียริมฝีปาก (เสษษะภักษั สुरुสุรวรรค ลิกษาบทที่ 4)

ฯลฯ

5) กุณภษิต

กุณภษิต เป็นอาบติสถานเบา ความผิดที่ต้องอาบติกุณภษิตเป็นความผิด เล็ก ๆ น้อย ๆ คือ "พูดไม่ดี ในพระวินัยหมายเอาพูดล้อเล่นภระทษชาติ กำเนิด เป็นต้น ซึ่งเป็นคำหม่นหมอง นักปราชญ์ติเตียน"⁷

2.2.2 ลักษณะของความผิดที่ต้องอาบติหลายตัว ในประมวลกฎหมายอาญา การกระทำผิดบางกรณีจะมีความผิดหลายกระทง แต่ละกระทงจะถูกลงโทษทั้งสิ้น ในพระวินัยก็มีบทบัญญัติ ในลักษณะเดียวกันนี้ คือการกระทำความผิดบางอย่างจะต้องอาบติหลายตัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ภิภษแกล้งฆ่าสัตว์ให้ตาย ต้องอาบติ 4 คือ
 1. ชุดบ่อ ไม่เจาะจงว่าผู้หนึ่งผู้ใดจักตกตาย ต้องอาบติทุกกฎ
 2. มนุษย์ตกลงไปในบ่อนั้นตาย ต้องอาบติปาราชิก
 3. ยักษ์ก็ดี เปเรตก็ดี ดิรัจฉานก็ดี มีร่างกายคจุมมนุษย์ก็ดี ตกลงในบ่อนั้นตาย ต้องอาบติถุลลัจจัย
 4. ดิรัจฉานตกลงในบ่อนั้นตาย ต้องอาบติปาจิตติย⁸
2. ภิภษเข้าไปสู่ละแวกบ้าน รับของเคียวก็ดี ของฉันทก็ดี ด้วยมือของตน จากมือของนางภิภษที่ไมใช่ญาติ แล้วฉันท ต้องอาบติ 2 คือ
 1. รับด้วยมุ้งจักฉันทต้องอาบติทุกกฎ
 2. ทุก ๆ คำที่กลั่น ต้องอาบติปาฏิเทศนียะ⁹
3. ภิภษเสพเมถุน ต้องอาบติ 3 คือ
 1. เสพเมถุนในสรีระที่ไม่ถูกสัตว์กัด ต้องอาบติปาราชิก
 2. เสพเมถุนในสรีระที่ถูกสัตว์กัดแล้วโดยมาก ต้องอาบติถุลลัจจัย
 3. สอดองค์กำเนิดเข้าไปในปากที่อ้า ต้องอาบติทุกกฎ¹⁰

ฯลฯ

3. โทษในทางอาญากับโทษระงับ

3.1 โทษและวิธีการลงโทษในทางอาญา

3.1.1 โทษในทางอาญา เมื่อกล่าวถึง "โทษ" ในกฎหมายในที่นี้หมายถึงเฉพาะ "โทษทางอาญา" หรือโทษที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้เท่านั้น ไม่รวมถึงโทษทางแพ่ง หรือโทษตามกฎหมายอื่น ๆ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ได้บัญญัติโทษทางอาญาไว้ว่า

"โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน "

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ จึงเห็นได้ว่าโทษทางอาญามี 5 สถาน และโทษทั้ง 5 สถานนี้เป็นไปด้วยความเสมอภาค คือ ผู้ที่กระทำความผิดอย่างเดียวกันจะต้องได้รับโทษตามบทบัญญัติในกฎหมายมาตราเดียวกัน แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะต้องถูกลงโทษหนักเบาเท่ากันเสมอไป เพราะโทษแต่ละฐานกฎหมายกำหนดโทษขั้นต่ำและขั้นสูงเอาไว้ ส่วนการจะพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดรายใดจะถูกลงโทษขั้นต่ำหรือขั้นสูง ต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบอื่นๆ อีกหลายด้าน

3.1.2 วิธีการลงโทษในทางอาญา ด้วยเหตุที่โทษทางอาญามี 5 สถาน ดังกล่าวแล้ว โทษแต่ละสถานจะมีวิธีการลงโทษดังนี้

(1) วิธีการลงโทษประหารชีวิต โทษประหารชีวิตถือว่าเป็นโทษสถานหนักที่สุดที่ศาลจะพิพากษาลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด ผู้ที่กระทำความผิดจนต้องโทษประหารชีวิตนั้น จะต้องเป็นความผิดขั้นร้ายแรงจริง ๆ เช่นฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนาตามมาตรา 288, หรือความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร เช่น ความผิดฐานลอบปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ตามมาตรา 107 เป็นต้น

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 19 กำหนดวิธีการลงโทษประหารชีวิตไว้ว่า "ผู้ต้องโทษประหารชีวิต ให้เอาไปยิงเสียให้ตาย" ตามบทบัญญัตินี้จึงเห็นได้ว่าการประหารชีวิตตามหลักกฎหมายของไทยสามารถกระทำได้เพียงวิธีเดียวคือ การเอาตัวผู้ถูกลงโทษ ไปยิงเสียให้ตายเท่านั้น จะเอาไปประหารชีวิตด้วยวิธีอื่น ๆ ไม่ได้ เช่น การแขวนคอ หรือ นิ่งเก้าอี้ไฟฟ้า การประหารชีวิตด้วยวิธีดังกล่าวนี้ แม้จะทำให้ผู้ต้องโทษถึงแก่ความตายเหมือนกัน แต่เป็นวิธีประหารชีวิตที่ขัดกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 19 จึงกระทำมิได้¹¹

(2) วิธีการลงโทษจำคุก โทษจำคุกคือการลงโทษโดยเอาตัวผู้กระทำความผิด ไปจำคุกไว้ในเรือนจำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลงโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำลงไปประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้นั้นไปกระทำความผิดซ้ำอีก ระยะเวลาจำคุกจะมากหรือน้อยสุดแล้วแต่ความหนักเบาของโทษที่ได้รับ และบางกรณีอาจมีโทษปรับรวมอยู่ด้วย คือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้ ดังที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 20 บัญญัติไว้ว่า "บรรดาความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้"

การนับวันจำคุก ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 22 บัญญัติไว้ว่า "โทษจำคุก ให้เริ่มนับแต่วันมีคำพิพากษา แต่ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษา ให้หักจำนวนวันที่ถูกคุมขังออกจากระยะเวลาจำคุกตามคำพิพากษา เว้นแต่คำพิพากษานั้นจะกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น"

ส่วนการคำนวณระยะเวลาจำคุก ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 21 บัญญัติไว้ว่า

"ในการคำนวณระยะเวลาจำคุก ให้นับวันเริ่มจำคุกรวมคำนวณเข้าด้วย และให้นับเป็นหนึ่งวันเต็ม โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง ถ้าระยะเวลาที่คำนวณนั้นกำหนดเป็นเดือน ให้นับสามสิบวันเป็นหนึ่งเดือน ถ้ากำหนดเป็นปี ให้คำนวณตามปฏิทินในราชการ เมื่อผู้ต้องคำพิพากษาถูกจำคุกครบกำหนดแล้ว ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด"

(3) วิธีการลงโทษกักขัง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 บัญญัติว่า

"ผู้ใดต้องโทษกักขัง ให้กักตัวไว้ในสถานที่กักขัง ซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ ถ้าศาลเห็นเป็นการสมควร จะสั่ง ... ให้กักขัง ... ไว้ในที่อาศัยของผู้นั้นเองหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้..."

และมาตรา 25 บัญญัติไว้ว่า

"ผู้ต้องโทษกักขัง ในสถานที่ซึ่งกำหนด จะได้รับการเลี้ยงดูจากสถานที่นั้นแต่ภายใต้อำนาจบังคับของสถานที่ ผู้ต้องโทษกักขังมีสิทธิที่จะรับอาหารจากภายนอกโดยค่าใช้จ่ายของตนเอง ใช้เสื้อผ้าของตนเอง ได้รับการเชื่อมอย่างน้อยวันละหนึ่งชั่วโมง และรับและส่งจดหมายได้ ผู้ต้องโทษกักขังจะต้องทำงานตามระเบียบ ท้องบังคับและวินัย ถ้าผู้ต้องโทษกักขังประสงค์จะทำงานอย่างอื่น ก็ให้อนุญาตให้เลือกทำได้ตามประเภทงานที่ตนสมัคร แต่ต้องไม่ขัดต่อระเบียบ ท้องบังคับ วินัย หรือความปลอดภัยของสถานที่นั้น"

และมาตรา 26 บัญญัติไว้ว่า

"ถ้าผู้ต้องโทษกักขังถูกกักขังในที่อาศัยของผู้นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ ผู้ต้องโทษกักขังนั้นมีสิทธิที่จะดำเนินกิจการในวิชาชีพหรืออาชีพของตน ในสถานที่ดังกล่าวได้ ในการนี้ศาลจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติตามอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร"

เราสามารถสรุปลักษณะและวิธีการลงโทษกักขังได้ว่า

- 1) สถานที่ใช้กักขังจะต้องไม่ใช่เรือนจำ แต่จะเป็นสถานที่อื่นตามที่เราเห็นสมควร วิธีที่ปฏิบัติเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็คือกักขังไว้ที่สถานีตำรวจ
- 2) ผู้ถูกกักขังได้รับสิทธิบางประการ เช่น ได้รับการเลี้ยงดู หรือบางกรณีผู้ต้องโทษกักขังมีสิทธิที่จะดำเนินวิชาชีพของตนได้

(4) วิธีการลงโทษปรับ การลงโทษปรับคือการทำผู้ต้องโทษต้องชำระเงินค่าปรับต่อศาลตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา ดังที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า

"ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล"

และมาตรา 29 บัญญัติไว้ว่า

"ผู้ใดต้องโทษปรับ และไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้"

หลักเกณฑ์ในการคำนวณเงิน ในการกักขังแทนค่าปรับ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30 บัญญัติไว้ว่า

"ในการกักขังแทนค่าปรับ ให้ถืออัตราสี่สิบบาทต่อหนึ่งวัน... และ... ห้ามกักขังเกินกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งปี แต่ไม่เกินสองปีก็ได้ ..."

เมื่อผู้ต้องโทษปรับถูกกักขังแทนค่าปรับครบกำหนดแล้ว ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด ถ้านำเงินค่าปรับมาชำระครบแล้ว ให้ปล่อยตัวไปทันที"

(5) วิธีการลงโทษริบทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายอาญา ทรัพย์สินที่กฎหมายกำหนดให้ริบได้นั้นมี 3 ประเภท คือ

1) ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบเสมอ อันได้แก่ทรัพย์สินที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 32 บัญญัติว่า **"ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมิไว้เป็นความผิดให้ริบเสียทั้งสิ้นไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่"** ตัวอย่าง

เช่น อาวุธปืนที่ไม่จดทะเบียน ถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิดและจะต้องถูกริบเสมอ

2) ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบ เว้นแต่จะเป็นของบุคคลอื่น ซึ่งมีได้รู้

เห็นเป็นใจช่วยในการกระทำความผิด (ตามมาตรา 34)

3) ทรัพย์สินที่ศาลดุลพินิจที่จะสั่งริบหรือไม่ก็ได้ (ตามมาตรา 33)

3.2 โทษและวิธีการลงโทษในพระวินัย

3.2.1 โทษในพระวินัย หลักในการปกครองสงฆ์ของพุทธจักรก็คล้าย ๆ กับของอาณาจักร คือแต่เดิมมาเมื่อจำนวนภิกษุยังน้อย การปกครองก็ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องวางกฎเกณฑ์อะไรมาก ภิกษุก็ประพฤติปฏิบัติตามปฏิปทาของศาสดา แต่ครั้นระยะต่อมาจำนวนภิกษุเพิ่มมากขึ้น และกระจายอยู่ทั่ว การประพฤติปฏิบัติก็ผิดแผกแตกต่างกันไป จนบางครั้งก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อศาสนาและภิกษุสงฆ์ส่วนรวม เพื่อขจัดปัญหาดังกล่าวนี้ พระพุทธเจ้าจึงจัดระเบียบการปกครองสงฆ์ และทรงมอบอำนาจให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการบริหารคณะ¹² และเพื่อให้การบริหารคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายพร้อม ๆ กับการวางบทกำหนดโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดด้วยการปรับอาบัติ หนักบ้างเบาบ้างตามควรแก่กรณี

การต้องโทษในพระวินัยก็คือการต้องอาบัตินั่นเอง "อาบัติ" แปลว่า "ความต้อง" อันหมายถึงการต้องโทษที่เกิดจากการละเมิดข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไว้ โทษหรืออาบัติในพระวินัยถ้าจะแบ่งอย่างกว้างได้ 2 สถาน คือ

(1) อเตกัจฉา คือโทษอย่างหนัก เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วไม่สามารถแก้ไขให้พ้นโทษได้ ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ

(2) สเตกัจฉา คือโทษอย่างกลางและอย่างเบา เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้ว สามารถแก้ไขให้พ้นโทษได้ แล้วจะกลับเป็นผู้บริสุทธิ์ตามเดิม¹³

ถ้าจะแบ่งย่อยไปกว่านี้จะได้ 3 สถาน คือ

(1) โทษอย่างหนัก ได้แก่ปาราชิก เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วขาดจากความเป็นภิกษุ หากสังวาสมิได้อีกต่อไป

(2) โทษอย่างกลาง ได้แก่สิ่งฆาภิเสส เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วต้องอยู่กรรมประณตวิตรเพื่อรमानตนเองจึงจะพ้นโทษได้

(3) โทษอย่างเบา ได้แก่

- 1) ฤลัจจัย
- 2) ปาจิตตีย์
- 3) ปาฏิเทสนียะ
- 4) ทุกกฏ
- 5) ทนภามิต

เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้ว ต้องประจานตนเองต่อหน้าภิกษุด้วยกัน จึงจะพ้นโทษได้¹⁴

3.2.2 วิธีการลงโทษในพระวินัย ด้วยเหตุที่พระวินัยกำหนดบทลงโทษไว้ 3 สถานดังกล่าวแล้ว โทษแต่ละสถานจะมีวิธีการลงโทษแตกต่างกันดังต่อไปนี้

(1) วิธีการลงโทษภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิก พจนานุกรม ๙ ให้ความหมายคำว่า "ปาราชิก" ไว้ว่า "ชื่ออาบัติหมวดหนึ่งในพระวินัย เมื่อภิกษุละเมิดต้องขาดจากความเป็นภิกษุ, บวชอีกไม่ได้"¹⁵ หนังสือวินัยมุขีให้ความหมายว่า "เป็นชื่อแห่งอาบัติที่ทำผู้ต้องให้พ่ายแพ้ให้แก่ขาดจากความเป็นภิกษุ"¹⁶ ในพระไตรปิฎกท่านอธิบายในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เข้าใจความหมายของปาราชิกไว้หลายแห่ง คือ

1) ในปฐมปาราชิก สิกขาบทวิภังค์ ท่านอธิบายว่า คำว่า ปาราชิก "ความว่าบุรุษถูกตัดศีรษะแล้ว ไม่อาจมีศีรษะคัมภีร์นั้นเป็นอยู่ ชื่อแม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหวือนกัน เสพเมถุนแล้วย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร เพราะเหตุนั้น จึงตรัสว่าเป็นปาราชิก"¹⁷

2) ในทุติยปาราชิก สิกขาบทวิภังค์ ท่านอธิบายว่า คำว่า ปาราชิก "ความว่าใบไม้เหลือ่งหล่นจากขั้วแล้ว ไม่อาจเป็นของเขียวสดขึ้นได้...ภิกษุก็ฉันนั้นแหละ ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นชโมย... แล้วไม่ถือว่าเป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร..."¹⁸

3) ในตติยปาราชิก สิกขาบทวิภังค์ ท่านอธิบายว่า คำว่า ปาราชิก "ความว่า ตีลาหนาแตกสองเสี่ยงแล้ว เป็นของกลับต่อให้ติดสนิทอีกไม่ได้... ภิกษุก็ฉันทใจ... จงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิตแล้ว ย่อมไม่เป็นสมณะ..."¹⁹

4) ในจตุตถปาราชิก สิกขาบทวิภังค์ ท่านอธิบายคำว่า ปาราชิก "ความว่า ต้นตาลที่ยอดด้วนแล้ว ไม่อาจจะงอกอีก... ภิกษุก็ฉันทใจนั้นแหละ มีความอยากอันลามกอันความอยากครอบงำแล้ว พุดอวดอุตตริมนุสสรรมอันไม่มีอยู่ อันไม่เป็นจริง ย่อมไม่เป็นสมณะ..."²⁰

เราสามารถสรุปความหมาย และวิธีการลงโทษแก่ภิกษุที่ต้องอาบัติปาราชิกได้ว่า ภิกษุใดที่ต้องอาบัติปาราชิก เข้าแล้วต้องขาดจากความเป็นภิกษุ ขาดอำนาจอันชอบธรรมที่จะถือเอาประโยชน์แห่งความเป็นภิกษุ คือทำสังฆกรรมร่วมกับภิกษุไม่ได้อีก ขาดจากศีลสิกขาอันมีเสมอภิกษุ ขาดจากความปกครอง ทำสังฆกรรมนอกพรรษาหรือในพรรษาไม่ได้ทั้งสิ้น ถ้าขึ้นทำไปก็ถือว่าเป็นโมฆะ ภิกษุที่ต้องอาบัติปาราชิกแม้จะไม่มีผู้อื่นรู้เห็นก็ตาม สังฆกรรมที่ทำร่วมกับสงฆ์ก็ยังถือว่าเป็นโมฆะหมด ฉะนั้น ภิกษุนั้นจะต้องออกจากหมู่คณะ ละเพศจากภิกษุเสีย เพราะถึงไม่ละก็ไม่อยู่ในฐานะภิกษุอีกต่อไป ภิกษุที่ต้องอาบัติปาราชิกท่านจึงลงโทษโดยให้นาสณะ คือให้ละเพศภิกษุ เป็นเสมือนบุคคลถูกสาปตลอดชีวิตจะกลับมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนาไม่ได้อีกต่อไป แต่ถ้าภิกษุนั้น ไม่ยอมละเพศเสียเอง ถ้าสงฆ์รู้เข้าก็ให้ดำเนินการให้ภิกษุนั้นละเพศเสีย²¹

สำหรับในประเทศไทย ปัจจุบันนี้ ได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ออกบังคับใช้ ได้กำหนดโทษและวิธีการลงโทษแก่ภิกษุที่ต้องอาบัติและถูกสงฆ์สั่งให้สึกแล้ว ไม่ยอมปฏิบัติตามไว้ในมาตราต่าง ๆ ดังนี้

มาตรา 26 พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุด ให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา 27 พระภิกษุรูปใดต้องคำวินิจฉัยให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น หรือประพฤติกล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาชิตหรือ ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งกับทั้ง ไม่มีที่อยู่ เป็นหลักแหล่ง มหา-

เถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัยและมีคำสั่งให้พระภิกษุหนึ่งสละสมณเพศเสียได้
พระภิกษุต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามความในวรรคก่อน ต้อง
สึกภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา 28 พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุด ให้เป็นบุคคล
ล้มละลายต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด

มาตรา 42 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 26 มาตรา 27 วรรค 2 หรือ
มาตรา 28 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตรา 43 (2) ได้กำหนดโทษไว้ว่า "ผู้ใด... ต้องปาราชิก
แล้ว ไม่ละการแต่งกายอย่างเพศบรรพชิตต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน
หกเดือน"

(2) วิธีการลงโทษภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส พจนานุกรม ฯ ได้ให้
ความหมาย "สังฆาทิเสส" ว่าเป็น "ชื่ออาบัติหมวดหนึ่งรองจากปาราชิก"²² สมเด็จพระ-
มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ให้ความหมายว่า "สังฆาทิเสส ชื่ออาบัติหนักกอง
หนึ่ง รองจากปาราชิก อาบัติที่ต้องอาศัยสงฆ์ (ปรารภนาสงฆ์) ทั้งในกรรมเบื้องต้นและกรรมที่
เหลือจึงจะหนักได้"²³ ตามที่กล่าวมานี้จึงสรุปได้ว่าโทษสังฆาทิเสสเป็นโทษหนักรองลงมาจาก
ปาราชิก ถือเป็นครุภาบัติ ได้แก่อาบัติหนักเป็นอย่างกลาง ที่ภิกษุรูปใดต้องเข้าแล้วสามารถแก้ไข
ได้ คือเมื่อต้องอาบัตินี้แล้วต้องแสดงอาบัติตามวิธีการที่กำหนดไว้ในพระวินัย เมื่อปฏิบัติครบ
ถ้วนแล้ว โทษนั้นเป็นอันระงับ²⁴

วิธีการลงโทษภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ท่านได้อธิบายไว้ใน "อุฎฐาณวิธี"
อันหมายถึงระเบียบปฏิบัติ เพื่้ออกจากอาบัติสำหรับภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสต้องกระทำดังนี้

1) สำหรับอาบัติที่มีได้ปกปิดไว้ คือเมื่อรู้ว่าต้องอาบัติก็มีได้มีเจตนาปิดบัง
ได้ขอแสดงอาบัติแก่สงฆ์ทันทีในโอกาสที่กระทำได้ โดยการอยู่กรรมเพื่อทราบตนเองตามวิธีการ
ที่กำหนดคือ

สถานที่สำหรับระงับอาบัติ อาบัติสังฆาทิเสสสามารถระงับได้เฉพาะในสำนักสงฆ์เท่านั้น จะระงับในสำนักบุคคลไม่ได้ คำว่า "สำนักสงฆ์" หมายถึงมีภิกษุสงฆ์ครบจำนวนที่กำหนดสำหรับสังฆกรรมนั้น ๆ ส่วนคำว่า "สำนักบุคคล" หมายถึงการแสดงอาบัติต่อหน้าภิกษุรูปหนึ่งรูปใดก็ได้ ได้แก่พวกลหุภาบัติหรืออาบัติเบาทั้งหลาย ส่วนสังฆาทิเสสถือเป็นอาบัติหนัก จะระงับได้ในสำนักสงฆ์เท่านั้น²⁵

จำนวนภิกษุที่สามารถประกอบพิธีระงับอาบัตินี้ได้ มีองค์แห่งสงฆ์ประกอบด้วยภิกษุจำนวน 4 รูป สำหรับให้ปริวาส, ให้น้ำต คำว่า "ปริวาส" หมายถึงการอยู่แรมคืนเพื่อออกจากอาบัติในสถานที่สงฆ์กำหนดให้²⁶ ถ้าเปรียบกับทางโลกก็คล้าย ๆ กับการถูกกักบริเวณ ห้ามคบค้าสมาคมกับใคร ถูกตัดสิทธิ์หลายอย่างที่ภิกษุทั่วไปจะมี จะอยู่ร่วมชายคาเดียวกับภิกษุผู้บริสุทธิ์ไม่ได้²⁷ ส่วนคำว่า "น้ำต" คือการประพรวติวัตรอย่างหนึ่งต่อจากปริวาสเพื่อออกจากอาบัติ ต้องประพรวติตามข้อกำหนดหลายอย่างเช่น ไม่ให้มีสามเณรอุปฐาก, ไม่ให้สั่งสอนภิกษุณี, ไม่ให้อยู่ในสถานที่เดียวกับภิกษุผู้บริสุทธิ์, เมื่อเห็นภิกษุผู้บริสุทธิ์แล้วพึงลุกออกจากอาสนะ²⁸ การประพรวติวัตรอยู่ปริวาสต้องกระทำ 6 วัน 6 คืน ถ้าในระหว่างนี้มีความจำเป็นก็สามารถเก็บวัตรชั่วคราวได้ เมื่อจะทำต่อก็ขอสมทานวัตรใหม่²⁹ เมื่ออยู่ปริวาสและให้น้ำตแล้วก็มีกาให้ฉันภาน คำว่าให้ฉันภานหมายถึงการเรียกกลับเข้าหมู่ภายหลังจากอยู่ปริวาส และประพรวติมานัตครบถ้วนแล้ว ภิกษุนั้นก็จะได้ชื่อว่าเป็น "ปกัตตภิกษุ" หมายถึงภิกษุผู้บริสุทธิ์ องค์แห่งสงฆ์ประกอบด้วยภิกษุจำนวน 20 รูป สำหรับให้อฉันภานและมีข้อสังเกตว่าการนับจำนวนภิกษุ 4 รูป และ 20 รูป จะไม่นับภิกษุผู้ต้องอาบัติรวมเข้าด้วย

วิธีการแสดงอาบัติต้องกระทำดังนี้

"...ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส พึงเข้าไปหาสงฆ์ ทำผ้าห่มเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบภิกษุแก่พรรษากว่า แล้วนั่งกระหย่งประณมมือกล่าวขอมานัต โดยสมควรแก่อาบัติที่ต้อง... ในลำดับนั้นภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงสวดประกาศสงฆ์เพื่อให้มานัตแก่ภิกษุนั้น ... (3 จบ) ... ภิกษุนั้นได้ชื่อว่า "มานตตจาริโก" แปลว่า "ผู้ประพรวติมานัต" แล้วภิกษุนั้นต้องประพรวติวัตรโดยอยู่ปริวาสต่อไปให้ครบ 6 วัน 6 คืน เมื่อประพรวติ

มาติดต่อรับกำหนดแล้ว ศึกษานั้นก็ขออำนาจในสำนักสงฆ์ จำนวน 20 รูป เมื่อสงฆ์สวดให้อำนาจ 3 จบแล้ว ก็ได้ชื่อว่าศึกษานั้นเป็นอันสงฆ์อำนาจแล้ว เป็นผู้ออกแล้วจากครุภาตนั้น... ก็กลับเป็นภิกษุผู้บริสุทธิ์ตามเดิม"³⁰

2) สำหรับอาบัติที่ปกปิดไว้ การแสดงอาบัติที่ปกปิดไว้ก็คือทั้ง ๆ ที่ภิกษุรู้ตัวอยู่แล้วว่าต้องอาบัติ แต่ยังไม่แสดงอาบัติเสียทันทีในโอกาสที่จะกระทำได้ มีวิธีปฏิบัติแบบเดียวกับการแสดงอาบัติที่มีได้ปกปิดไว้ แต่ภิกษุนั้นต้องอยู่ปริวาสกรรมตนเองเท่าจำนวนวันที่ปกปิดไว้ก่อนแล้วจึงประพฤตินั้นตามระเบียบ และขออำนาจ แล้วจะกลับเป็นภิกษุผู้บริสุทธิ์ตามเดิม"³¹

หมายเหตุ คำสวดให้มานัต และให้อำนาจทั้งที่เป็นภาษาบาลี และคำแปลค่อนข้างจะยืดยาว จึงไม่ขอแสดงรายละเอียดในที่นี้ ท่านใดสนใจก็สามารถศึกษาได้จากพระไตรปิฎกหรือหนังสือวินัยมุข เล่ม 3 ตั้งแต่หน้า 275 - 311

(3) วิธีการลงโทษภิกษุผู้ต้องอาบัติสถานเบา อาบัติสถานเบา ได้แก่ ลหุกาบัติ มี 5 อย่าง คือ

1) ฤคัจฉัย แปลว่า "โทษอ้วนหรือโทษหยาบ" อันเป็นโทษที่ใหญ่กว่าโทษอื่น ๆ ใน 5 อย่างนี้ เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วจึงพ้นได้ด้วยการแสดง ไม่ต้องอยู่กรรม"³²

2) ปาจิตตีย์ แปลว่า "การละเมิดพระวินัยอันทำให้ความดีตกไป"³³

3) ปาฏิเทสนียะ แปลว่า "พึงแสดงคืน หมายความว่าภิกษุต้องอาบัตินี้แล้ว ไม่แสดงอย่างอาบัติอื่น กลับต้องใช้บาลีสวดตั้งนี้ว่า คารยหุ อารุโส ธมม อปาชชิสสูปายัส ปาฏิเทสนีย ต ปฏิกเทสมิ"³⁴

4) ทุกกฏ แปลว่า "ทำชั่วหรือทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ทางพระวินัย"³⁵

5) ทนฺทกขาติ แปลว่า "พูดไม่ดี ในพระวินัยหมายถึงพูดล้อเล่น กระทบชาติกำเนิดของตน"³⁶

โทษทั้ง 5 สถานนี้เป็นโทษอย่างเบา เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วไม่ต้องอยู่กรรมแบบสังฆาทิเสส แต่สามารถพ้นโทษได้โดยการแสดงคืน และการแสดงคืนไม่ต้องแสดงใน

สำนักสงฆ์ แต่แสดงคืนในสำนักบุคคลคือแสดงอาบัตินั้นต่อหน้าภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการแสดงลหุอาบัติก็คือการเปิดเผยโทษของตนเองให้ภิกษุอื่นทราบ โดยภิกษุผู้ต้องอาบัติพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่งทำผ้าห่มเจวียงป่า นั่งกระหย่ง ประณมมือ และว่าดังนี้ (ตัดมาให้ดูเฉพาะที่แปลเป็นภาษาไทยแล้ว)

ภิกษุผู้แสดงอาบัติ "แน่ เสรอ ฉันท้องอาบัติชื่อนี้ ฉันท้องอาบัตินั้น"

(ระบุชื่ออาบัติที่ต้องว่าเป็นอาบัติใดใน 5 อย่างนี้ แต่ถ้าต้องอาบัติปาจิตตีย์ที่เรียกว่า นิสสัคคิยปาจิตตีย์ ซึ่งเป็นอาบัติที่ภิกษุต้อง เพราะรับสิ่งของที่เขากวายนอกเกินจำเป็น ก็ต้องเสียสละสิ่งของเกินจำเป็นนั้นเสียก่อน เมื่อสละแล้วจึงแสดงอาบัติ)

ภิกษุผู้รับ "เธอเห็นหรือ?"

ภิกษุผู้แสดงอาบัติ "เออ ฉันทเห็น"

ภิกษุผู้รับ "เธอพึงสำรวมต่อไป"³⁷

เพียงเท่านั้น ท่านถือว่าอาบัตินั้น ได้แสดงแล้ว และภิกษุที่ต้องอาบัติก็พ้นโทษ กลับเป็นผู้บริสุทธิ์ดังเดิม

ที่กล่าวมาทั้งหมดในหัวข้อนี้ เป็นวิธีการลงโทษในพระวินัย ตามปกติเมื่อภิกษุรูปใดกระทำความผิดวินัยยกเว้นอาบัติปาราชิกซึ่งต้องสละเพศภิกษุ ส่วนอาบัติสถานอื่นสามารถแก้ไขได้โดยการแสดงอาบัตินั้นที่กล่าวมาแล้ว ส่วนข้อปฏิบัติในการแสดงอาบัติที่ท่านกำหนดไว้ว่า

- 1 เป็นหน้าที่ของภิกษุผู้กระทำความผิด และต้องอาบัติจะต้องเป็นผู้แสดงคืนอาบัติด้วยตนเอง เมื่อรู้ว่าทำความผิดก็แสดงอาบัติเสีย
- 2 ถ้าไม่แสดงคืนด้วยตนเอง เป็นหน้าที่ของภิกษุอื่น ที่จะพึงตักเตือนแก่ภิกษุนั้น ให้คืนอาบัติเสีย ทั้งนี้เพื่อเห็นแก่ภิกษุผู้กระทำความผิดนั้น
- 3 ถ้ายังตื้อรั้น ไม่ยอมแสดงคืนอาบัติอีก เพื่อเห็นแก่ศาสนาให้ภิกษุเหล่านั้น นำความขึ้นฟ้องร้องเรื่องการละเมิดสิกขาบทนั้น³⁸

3.2.3 วิธีระงับอิทธิพลในพระวินัย คำว่า "อิทธิพล" ท้าแปลว่า "คดี, เรื่อง ความที่ฟ้องกัน, เรื่องที่ต้องจัดต้องทำ"³⁹ วิธีระงับอิทธิพลจึงหมายถึงวิธีระงับคดีความหรือกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ รวมทั้งคดีความที่เกี่ยวข้อกับคฤหัสถ์ด้วย

ตามปกติ เมื่อภิกษุอยู่รวมกันจำนวนมากก็ย่อมจะเกิดปัญหากรณีพิพาทระหว่างกันขึ้นได้ จนอาจนำไปสู่ความแตกสามัคคีและนำความเสื่อมเสียชื่อเสียงมาสู่หมู่สงฆ์ พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดว่าด้วยเรื่อง "นิกคหะ" ซึ่งแปลว่า "การข่ม" ได้แก่การข่มบุคคลผู้เกือยาก เพื่อความผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลอันเป็นที่รัก"⁴⁰ เมื่อภิกษุก็ดี คฤหัสถ์ก็ดีประพฤติมิชอบ ควรแก่การนิกคหะ พระพุทธเจ้าทรงประทานพหุชานูญัตติให้สงฆ์ทำนิกคหะแก่ผู้นั้นไว้ 8 วิธี แบ่งเป็นการทำนิกคหะแก่ภิกษุ 6 วิธี และทำแก่คฤหัสถ์ 2 วิธี⁴¹

นิกคหะที่ทำแก่ภิกษุ 6 วิธี คือ

(1) ตัชชานิยกรรรม คือการลงโทษโดยการตำหนิติเตียน โทษนี้ได้ลงแก่พระปิตุภะและพระโลหิตกะเป็นครั้งแรก ในความผิดฐานก่อเรื่องทะเลาะวิวาทในหมู่สงฆ์ โดยเป็นผู้ลงมือก่อเรื่องเองหรือยุยงให้ผู้อื่นก่อเรื่อง การลงโทษด้วยวิธีตัชชานิยกรรรมมีวิธีการดังที่ท่านว่าไว้ดังนี้

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลวิธีทำตัชชานิยกรรรม จึงทำอย่างนี้ คือ ขึ้นต้นฟังใจภิกษุพวกพระปิตุภะและพระโลหิตกะ ครั้นแล้วจึงให้พวกเขาให้การแล้วจึงปรับอาบัติ ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาดสามารถฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยกัตติจตุตถกรรมวาจา..."⁴² ว่าดังนี้

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุพวกพระปิตุภะและพระโลหิตกะนี้ เป็นผู้ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ก่อความอื้อฉาว ก่ออิทธิพลในสงฆ์ ด้วยตนเอง ได้เข้าไปหาภิกษุพวกอื่นที่ร่วมก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ก่อความอื้อฉาว ก่ออิทธิพล ในสงฆ์ด้วยกัน..."

ตัชชานิยกรรรม สงฆ์ทำแล้วแก่ภิกษุพวกพระปิตุภะ และพระโลหิตกะ ชอบแก่สงฆ์เหตุนี้จึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความไว้อย่างนี้"⁴³

(2) นิสกรรม คือการลงโทษ โดยการถอดยศหรือทำให้เป็นผู้ไร้ยศ

โทษนี้ได้ลงแก่เสยยสะกะภิกษุเป็นครั้งแรก ในความผิดฐานเป็นคนพาล ไม่ฉลาด มีอาบัติมาก มีมารยาทไม่สมควร อยู่คลุกคลีกับคฤหัสถ์ด้วยการคลุกคลีที่ไม่สมควร⁴⁴ จึงถูกลงโทษโดยให้กลับไปถือนิสัยอีก คือปกติภิกษุเมื่ออุปสมบทได้ครบ 5 พรรษาถือว่าเป็นผู้ปลอดจากนิสัย คือพ้นจากความปกครอง, พ้นจากการถูกรบม และถือว่าเป็นผู้รู้พระวินัย สามารถสั่งสอนผู้อื่นได้ แต่ถ้าภิกษุใดแม้ปลอดจากนิสัยแล้ว ถ้าถูกลงโทษโดยทำนิสกรรมก็จะถูกถอดยศให้กลับไปถือนิสัยอีก

ขั้นตอนและวิธีการทำนิสกรรมเหมือนกับตัดขี้นิสกรรม แต่ต่างกันที่ คำกล่าว โดยกล่าวว่ดังนี้

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า พระเสยยสะกะผู้นี้เป็นคนพาล ไม่ฉลาด มีอาบัติมาก มีมารยาทไม่สมควร อยู่คลุกคลีกับคฤหัสถ์ด้วยการคลุกคลีไม่สมควร ทั้งที่ปกติตตะภิกษุทั้งหลายให้ปริวาสชก เข้าหาอาบัติ เดิมให้มานัต อัมภานอยู่ ถ้าความพริ้งพริ้วของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงทำนิสกรรมแก่พระเสยยสะกะ คือให้กลับไปถือนิสัยอีก..."⁴⁵

(3) ปิณฑานิสกรรม คือ การลงโทษ โดยการขับไล่ออกไปเสียจากอาวาส

โทษนี้ได้ลงแก่พระอัสสชิ และพระบุณฑพสุกะเป็นครั้งแรก ในความผิดฐานประทุษร้ายสกุลและประพฤติกามกัถ์ทางกายและวาจา เช่น การเล่นคะนอง, อนาคตาจารย์, ลบล้างพระบัญญัติ, มิจจาขี้น⁴⁶

ขั้นตอนและวิธีทำปิณฑานิสกรรมเหมือนกับการทำกรรมอื่น ๆ ข้างต้น แต่ต่างกันที่คำกล่าว โดยกล่าวว่ดังนี้

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุพวกพระอัสสชิ และพระบุณฑพสุกะ เหล่านี้เป็นผู้ประทุษร้ายสกุล มีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามเหล่านี้เขาได้เห็นอยู่ เขาได้ยินอยู่ และสกุลทั้งหลายถูกภิกษุเหล่านี้ประทุษร้ายแล้ว เขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่

ด้วย ถ้าความพร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงทำปาณาชโยกรรมแก่
ภิกษุพวกพระอัสสชิและพระปุนัพพสุกะ ไม่พึงอยู่ในชนบทกัฎฐาคีรี..."⁴⁷

(4) **ปฏิสารณียกรรม** คือการลงโทษโดยการบังคับให้กลับไปขอขมาผู้อื่นที่
ตนล่วงละเมิด โทษนี้ได้ลงแก่พระสุชรรวมเป็นครั้งแรกในความผิดฐานคำว่ากฤหัสถ์จิตตะคหบดี ซึ่ง
เป็นผู้ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธรูปศาสนา และยังเป็นทายกอุปัฏฐากสงฆ์ด้วยปัจฉิมสี่ เป็นผลให้ผู้
ศรัทธาเลื่อมใสศาสนาขาดความเลื่อมใส
ขั้นตอน และวิธีการทำปฏิสารณียกรรมเหมือนกับกรรมอื่น ๆ แต่ต่างกันที่
คำกล่าวโดยกล่าวว่ดังนี้

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุสุชรรวมนี้ พุดกต พุดข่ม
จิตตะคหบดี ผู้มีศรัทธาเลื่อมใสเป็นทายก กัมปนิการก ผู้บำรุงสงฆ์ด้วย
ถ้อยคำอันเลว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงทำปฏิสารณียกรรม
แก่ภิกษุสุชรรวม คือให้เขมขอขมาจิตตะคหบดี..."⁴⁸

(5) **อุกเขปณียกรรม** คือการลงโทษโดยการขกภิกษุผู้หนึ่งเสียออกจากหมู่
สงฆ์ไม่คบค้าสมาคมด้วย ไม่รวมสังวาสด้วย ถูกตัดสิทธิ์แห่งภิกษุเป็นการชั่วคราว โทษนี้ลง
ครั้งแรกแก่พระฉันทะ ในความผิดฐานมีภริยามาก ทั้งที่ต้องอาบัติแล้วยังไม่ยอมรับว่าเป็นอาบัติ
และไม่ยอมทำคืนอาบัติในพระไตรปิฎกท่านแยกความผิดได้ 3 ฐาน คือ ฐานไม่เห็นอาบัติ, ฐาน
ไม่ทำคืนอาบัติ, และฐานไม่ละภริยอันเป็นบาป

ขั้นตอน และวิธีการทำอุกเขปณียกรรมก็เหมือนกับการทำกรรมอื่น ๆ แต่ต่าง
กันที่คำกล่าว โดยกล่าวว่ดังนี้

1) ฐานไม่เห็นอาบัติ กล่าวว่

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า พระฉันทะนี้ต้องอาบัติแล้วไม่
บรารณนาจะเห็นอาบัติ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงทำ
อุกเขปณียกรรม ฐานไม่เห็นอาบัติแก่พระฉันทะคือห้ามสม โภคกับสงฆ์..."⁴⁹

(หมายเหตุ "สม โภค" แปลว่าการกินอยู่ร่วมกัน การใช้สอยร่วมกัน)

2) ฐานไม่ทำคืนอาบัติ มีคำกล่าวเหมือนฐานไม่เห็นอาบัติ แต่เปลี่ยน คำว่า "ไม่ปรารถนาเห็นอาบัติ" เป็น "ไม่ปรารถนาทำคืนอาบัติ"

3) ฐานไม่ละกิจอื่นเป็นบาป มีคำกล่าวดังนี้

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุอุริฎฐะผู้เกิดในตระกูล
พรานแร้ง มีกิจอื่นเป็นบาปเห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า เราสู้ทั่วถึงธรรมที่
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว โดยประการที่ตรัสว่าเป็นธรรมอันตราย...
สงฆ์พึงทำอุกเขปนิยกรรณ... ห้ามสม โภคกับสงฆ์..."⁵⁰

(6) **ตัสสปาปิยสิกาการม** คือการลงโทษโดยการเพิ่มโทษจากโทษเดิมที่มี อยู่แล้ว โทษนี้ได้ลงครั้งแรกแก่อุปัชฌาย์ภิกษุ ในความผิดฐานให้การกลับไปกลับมาเป็นการกววนเมื่อ ถูกชักถึงอาบัติในท่ามกลางสงฆ์

วิธีการและขั้นตอน ในการทำตัสสปาปิยสิกาการม เหมือนกับกรรณอื่น ๆ เพียงแต่เปลี่ยนคำกล่าวเสียใหม่พอเข้ากับเรื่องเท่านั้น⁵¹

ในการลงนิคคะแก่ภิกษุทั้ง 6 ประการนี้ เมื่อภิกษุผู้ถูกลงนิคคะ ได้กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดีแล้ว สงฆ์ก็จะระงับนิคคะเสีย วิธีระงับคือภิกษุผู้ถูกลงนิคคะพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าเฉวียงบ่า ไหว้เท้าภิกษุทั้งหลายผู้แก่พรรษากว่า นั่งกระห่่งประคองอัญชลี แล้วกล่าวคำขอระงับกรรณนั้นเสีย คำกล่าวระงับจะไม่ขอนำมาแสดงในที่นี้ ผู้สนใจศึกษาได้จาก พระไตรปิฎกหรือหนังสือวินัยมขหิวข้อที่ว่าด้วยกิจจาธิกรณและวิธีระงับ

นิคคะที่ทำแก่คฤหัสถ์มี 2 วิธี คือ

(1) การคว่ำบาตร การลงโทษโดยการคว่ำบาตรก็คือสงฆ์ไม่คบค้าสมาคม ด้วยกับคฤหัสถ์ผู้นั้น ไม่รับนิมบาท ไม่รับนิมนต์ ไม่รับโทษธรรม โทษนี้สงฆ์ลงครั้งแรกแก่เจ้า วัชผลิจฉวีในความผิดฐานใส่ความภิกษุว่าเป็นผู้กัณการยาของเขา⁵²

(2) การหงายบาตร เป็นการกระทำที่ต่อเนื่องจากการคว่ำบาตร คือ เมื่อผู้ที่ถูกคว่ำบาตรได้กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี สงฆ์ก็จะให้อภัยและขอมคบค้าสมาคมด้วยต่อไป

4. บทสรุป

เนื้อหาเกี่ยวกับความผิดและโทษในลักษณะต่าง ๆ ว่าความผิดในลักษณะใดจะต้องโทษสถานใด ได้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบโดยละเอียดแต่ละหัวข้อตามลำดับมาแล้ว แต่ยังมีเนื้อหาบางเรื่องที่น่าจะหยิบยกมาเปรียบเทียบเป็นการพิเศษในบทสรุป คือความผิดสถานหนักในพระวินัยที่ต้องอาบัติปาราชิกซึ่งมีอยู่ 4 สถาน คือภิกษุเสพเมถุน, ภิกษุถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้, ภิกษุแกล้างามนุษย์ให้ตาย และภิกษุवादุดตริมนุสสรรม เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายอาญาแล้วจะพบว่าบางเรื่องกฎหมายถือว่าเป็นความผิดสถานหนักเช่นกัน แต่บางเรื่องกฎหมายมิได้ถือเป็นความผิดสถานหนักแต่อย่างใด ซึ่งจะได้เปรียบเทียบกันแต่ละเรื่องต่อไป

อนึ่ง วิธีการเปรียบเทียบตั้งแต่ต้นมา เปรียบเทียบโดยยกบทบัญญัติในประมวลกฎหมายเป็นตัวตั้งและนำบทบัญญัติในพระวินัยมาเป็นตัวเทียบ แต่ในหัวข้อนี้ต้องการจะชี้ให้เห็นว่าเรื่องที่พระวินัยถือเป็นความผิดสถานหนักนั้นกฎหมายจะมองปัญหาไว้อย่างไร จึงได้นำบทบัญญัติในพระวินัยมาเป็นตัวตั้ง แล้วนำบทบัญญัติในกฎหมายมาเป็นตัวเทียบ ซึ่งจะได้เปรียบเทียบกันทั้ง 4 สถานดังนี้

4.1 ภิกษุเสพเมถุน

บทบัญญัติในพระวินัยปฏิภาสิกขาบทที่มีว่า

พระปฐมบัญญัติ

ภิกษุใดเสพเมถุนธรรม เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้

พระธมฺมบัญญัติ 1

อนึ่ง ภิกษุใด เสพเมถุนธรรม โดยที่สดมภ์ในสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้

พระอนันตปฏิ 2

อนึ่ง ภิกษุใดถึงพร้อมทั้งลักษณะและสาขิงของภิกษุทั้งหลายแล้ว ไม่บอกคืนสิกขา ไม่ทำความเป็นผู้ทรนโทให้แจ้ง เสนอเมถุนโดยที่สดแม้ในสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็น ปาราชิก หาสังวาสมิได้

เนื้อหาในบทบัญญัติสิกขาบทนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญาก็น่าจะอนุโลมเข้ากับความผิดในลักษณะ 9 คือความผิดเกี่ยวกับเพศซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 276 - 287 ว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ เช่น การข่มขืนกระทำชำเรา, การกระทำความผิด, การเป็นสุระจัดหาเพื่อสำเร็จความใคร่โดยส่อไปหรือชักพาเพื่อการอนาจาร เป็นต้น

ความหมายของคำว่า "เสน่หเมถุน" ตามความเข้าใจของคนทั่วไป หมายถึง การร่วมประเวณีโดยวิธีปกติธรรมดาระหว่างชายกับหญิง โดยการสอดอวัยวะเพศของฝ่ายชายเข้าไปในอวัยวะเพศของฝ่ายหญิง แต่ในพระวินัยท่านได้แจกแจงรายละเอียดไว้หลายทาง เช่น สอดทางทวารหนัก (วิัจจมรรค), ทางทวารเบา (ปีสสาวมรรค), ทางปากโดยการอม หรืออาจจะเสนอจากอวัยวะส่วนอื่น ๆ อีก เช่น ระหว่างขาอ่อน, ที่สะดือ, ที่เกลียวท้อง, ที่ข้อรักแร้, ที่คอ, ที่ช่องหู, ที่มวยผมเพื่อทำให้สัจเคลื่อน ส่วนอาการเสน่หท่านแจกแจงไว้ 3 วิธี คือ "ให้ทับ" เข้าทางทวารหนัก, "ให้คร่อม" เข้าทางทวารเบา, และ "ให้อม" เข้าทางปาก การเสน่หเมถุนนอกจากจะกระทำกับคนแล้วการเสน่หกับสัตว์ เช่น ในเรื่อง "ลิงตัวเมีย" ก็ถือว่าเป็นการเสน่หเมถุน ในวินัยัตถุ์อันหมายถึงคติความที่พระพุทธเจ้าทรงวินิจฉัยชี้ขาด ท่านยังได้แจกแจงถึงเรื่องพระภิกษุหลังอ่อนปรารธนาจะเสน่หเมถุนกั่มลงอวัยวะเพศของตนเอง หรือใช้อวัยวะเพศของตนเองสอดเข้าไปในทวารหนักของตนเอง (สันนิษฐานว่าอาจขอร้องให้ภิกษุอื่นช่วยกันทำให้) เหล่านี้ล้วนจัดอยู่ในความหมายของคำว่า "เสน่หเมถุน" ตามพระวินัยทั้งสิ้น⁵³ และอาบัติที่ต้องก็มีสถานหนักอย่างเดียวคือปาราชิก ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ

ถ้าพิจารณาความผิดเกี่ยวกับเพศในประมวลกฎหมายอาญา โทษที่ได้รับอาจจะหนักหรือเบาสุดแล้วแต่ลักษณะและอาการของการกระทำความผิดนั้นเป็นกรณี ๆ ไป อาจจะได้รับโทษหนักตั้งแต่ประหารชีวิต, จำคุก, หรือทั้งจำทั้งปรับ เช่น ข่มขืนกระทำชำเราหญิงอื่นซึ่งมิใช่ภรรยาตน มีโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท (มาตรา 276) แต่ถ้า

การกระทำนี้มีลักษณะของการโทรมเหยิง โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี (มาตรา 276 วรรค 2) แต่ถ้าการกระทำนั้นผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิด โทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต (มาตรา 277) นอกจากนี้ยังบัญญัติถึงเรื่องการกระทำอนาจาร, การเป็นธุระจัดหาเพื่อสำเร็จความใคร่, การค้าประเวณี ฯลฯ ความผิดแต่ละลักษณะเหล่านี้ล้วนมีโทษหนักเบาแตกต่างกัน ไปสุดแล้วแต่ลักษณะวิธีการและผลของการกระทำนั้น

4.2 ภิกษุถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้

บทบัญญัติในพระวินัยปิฎกสิกขาบทนี้ว่า

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์สินอื่นเจ้าของไม่ได้ให้ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย พระราชาทั้งหลาย จับโจรได้แล้วพึงประหารเสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง ด้วยบริภาษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย ในเพราะถือเอาทรัพย์สินอื่นเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานใด ภิกษุถือเอาทรัพย์สินอื่นเจ้าของไม่ได้ให้ก็เห็นปานนั้น แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้

พระอนบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์สินอื่นเจ้าของไม่ได้ให้ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย จากบ้านก็ดี จากป่าก็ดี พระราชาทั้งหลายจับโจรได้แล้วพึงประหารเสียบ้าง ฯ

หมายเหตุ เครื่องหมาย "ฯ" หมายถึงเนื้อหาที่เหลือเหมือนกับ

พระปฐมบัญญัติ

เนื้อหาในบทบัญญัติสิกขาบทนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญาก็พอจะอนุโลมเข้ากับควมในลักษณะ 12 คือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในหมวดต่าง ๆ หลายหมวดที่บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 334 - 336

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายความหมายของศัพท์ และอาการลักศัพท์ตามนัยแห่งสิกขาบทนี้ไว้ดังนี้

(1) ความหมายของศัพท์หมายถึงสังหาริมศัพท์และอสังหาริมศัพท์^{๕๔} นอกจากนี้ในบทกาศนีย์ท่านได้แจกแจงออกเป็นศัพท์ในแผ่นดินที่ต้องขุดคุ้ยขึ้นมา, ศัพท์ที่ตั้งอยู่บนพื้นดิน ศัพท์ที่ลอยอยู่ในอากาศ เช่น นกยูง, ศัพท์ที่ตั้งอยู่ในที่แจ้ง, ศัพท์ที่ตั้งอยู่ในน้ำ ฯลฯ^{๕๕}

(2) อาการที่เรียกว่า "ลักศัพท์" คือศัพท์นั้นผู้กำหนดเอากกรรมสิทธิ์เป็นของตนหรือตนเป็นผู้ดูแลรักษา, หรือศัพท์เป็นสมบัติของสาธารณะ แล้วภิกษุถือเอา, ทำให้เคลื่อนที่ไปเข้ายึดครองโดยมีเจตนาเอาเป็นของตน โดยที่เจ้าของไม่อนุญาต อาการอย่างนี้เรียกว่าลักศัพท์ นอกจากนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแจกแจงอาการลักศัพท์ไว้ดังนี้^{๕๖}

- 1) ศัพท์ที่วางอยู่ ลอยอยู่ แล้วเข้าถือครอบครองโดยเจตนาเอาเป็นของตน เรียกว่า "ลัก"
- 2) ศัพท์ที่คนกำลังนำไป เช่น ทุน แบก กระเตซด หิ้ว ถือ แล้วชิงเอา เรียกว่า "ชิง" หรือ "วิ่งราว"
- 3) ปลุสสัตว์ สัตว์พาหนะ ที่มีเท้าเป็นฐาน ภิกษุจูงหรือต้อนไป เรียกว่า "ลัก"
- 4) ผู้ถือสิ่งของ เข้าแย่งเอา เรียกว่า "แย่ง"
- 5) ในการรับแจกของ สับเปลี่ยนของผู้คนมาเป็นของตน เรียกว่า "ลักสับ"
- 6) การกล่าวต่อเอาศัพท์ของผู้ด้วยความที่ภิกษุนฉลาดกว่า สร้างพยานหลักฐานให้เจ้าของที่แท้จริงถึงยัง ไม่ขึ้น หรือในการฟ้องศาลภิกษุสร้างพยานหลักฐานให้เจ้าของที่แท้จริงแพ้ความ ศัพท์ตกเป็นของภิกษุ ก็ถือว่า "ลัก"
- 7) รับฝากของแล้วปฏิเสธว่าไม่ได้รับฝาก เรียกว่า "ฉ้อ"
- 8) มีหน้าที่ดูแลรักษาของ แล้วเอาไปเป็นของตน เรียกว่า "ยักขอก"
- 9) นำศัพท์ผ่านด่านภาษี ภิกษุหลีกเลี่ยงภาษี เรียกว่า "ตระบัด"
- 10) ภิกษุหลายรูปชวนกันโจรกรรม เรียกว่า "ปล้น"
- 11) ภิกษุทำของปลอม เงินปลอม ทองปลอม เรียกว่า "หลอกหลวง"

- 12) ฤษุข่มเหงเอาทรัพย์สินของผู้อื่น เรียกว่า "กรรโชก"
- 13) ฤษุเห็นผู้อื่นทำของตก เข้าถือเอา เรียกว่า "ลักข่อน"

ทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งปาราชิกตามนัยแห่งสิกขาบทนี้จะต้องมีราคาได้ 5 มาสก ถ้าทรัพย์สินหลายอย่างแต่ละอย่างราคาไม่ถึง 5 มาสก หากรวมกันแล้วได้ 5 มาสก ก็ถือว่าเป็นวัตถุแห่งปาราชิกตามสิกขาบทนี้ (5 มาสกเท่ากับ 1 บาททองคำ หรือเท่ากับทองคำหนัก 20 เมล็ดข้าวเปลือก บ้างก็ว่า 21 เมล็ดข้าวเปลือก)⁵⁷

(3) ผู้กระทำการลักทรัพย์สินตามสิกขาบทนี้เป็นไปใน 3 ลักษณะ คือ

- 1) เป็นตัวการลงมือกระทำเอง
- 2) ใช้ให้ผู้อื่นกระทำ
- 3) รับใช้ผู้อื่นกระทำ

การกระทำแต่ละอย่างความผิดและอาบัติที่ต้องจะเป็นไปในลักษณะนี้

"สิ่งต่อเตียวไม่มีบริกัป อาบัติถึงที่สุดขณะผู้รับใช้ทำโจรกรรมสำเร็จตามสิ่งต้องด้วยกันทั้ง 2 รูป ทั้งผู้สั่งทั้งผู้รับสั่ง ครั้นสั่งแล้วแต่ได้ห้ามเสียก่อน แต่ผู้รับสั่งได้ลงมือทำการ แต่ผู้รับสั่งนั้นได้ขึ้นทำโดยพละตนเอง ฤษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ ต้องแต่ฤษุผู้รับสั่ง สั่งเจาะจงทรัพย์สิน แต่ผู้รับสั่งไพล่ลักเอาสิ่งอื่นมา ก็พึงรู้โดยนัยนี้ สิ่งด้วยทำมิตซึ่งเรียกว่าใช้ใบ มีขยิบตาหรือพยักหน้าเป็นต้น อาบัติถึงที่สุด ในขณะที่ผู้รับสั่งได้เข้าใจแล้วทำตามสิ่งสำเร็จ ต้องด้วยกันทั้ง 2 รูป ถ้าทำพลาดขณะไป ไม่จัดว่าทำตามสิ่ง ท่านจึงกล่าวว่าเป็นอาบัติแก่ผู้สั่ง เป็นเฉพาะแก่ผู้ทำ สั่งกำหนดเวลาให้ทำในเช้าหรือในค่ำก็พึงรู้โดยนัยนี้ สิ่งหลายต่อ เช่นฤษุแดงสั่งฤษุเขียวให้บอกฤษุดำ เพื่อทำโจรกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือจะสั่งต่อออกไปอีกก็ตาม อาบัติถึงที่สุด ในขณะที่ฤษุรูปหนึ่งสำเร็จตามสิ่งอันไม่ลักลั่น ถ้าคำสั่งนั้นลักลั่นในระหว่าง เช่นฤษุเขียวหาบอกฤษุดำไม่ ไพล่สั่งฤษุขาวแทน เช่นนี้สิ่งผิดตัว

ผู้สั่งเดิมคือภิกษุแดงรอดตัวคงต้องอาบัติถึงที่สุดเฉพาะผู้ใช้กับผู้ทำ สิ่ง
หลาย ๆ ต่อ ผู้รับข้ามเสียบ้าง ต้องอาบัติเฉพาะภิกษุผู้เนื่องในลำดับ
ที่เขาข้ามเสียในระหว่างนั้น "ไม่รู้ไม่เห็น ไม่ต้องอาบัติ"^{๕๘}

การกระทำที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ในพระวินัยถือว่าภิกษุต้องโทษสถานหนัก คือ ปาราชิก
ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ แต่ถ้าพิจารณาความผิดในลักษณะเดียวกันนี้ในกฎหมาย โทษที่ได้รับ
อาจหนักบ้างเบาบ้าง แตกต่างกันไป แต่โทษจะไม่ถึงขั้นหนักที่สุดจนต้องประหารชีวิต เว้นแต่การชิง
ทรัพย์ที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย (มาตรา 339) การปล้นทรัพย์ที่เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย
(มาตรา 340) การปล้นทรัพย์ได้กระทำโดยแสดงความทารุณจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่
กายหรือจิตใจ หรือใช้วิธีทรมาณ (มาตรา 340 ทวิ) เหล่านี้ผู้กระทำความผิดต้องโทษประหารชีวิต ส่วน
นอกเหนือจากนี้ต้องโทษจำคุกบ้าง ปรับบ้าง หรือทั้งจำทั้งปรับบ้าง

4.3 ภิกษุแก้มลิงฆ่ามนุษย์ให้ตาย

บทบัญญัติในพระวินัยปิฎกสิกขาบทที่ ๕ มีว่า

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด จงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะปลดชีวิต
ให้แก่กายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนั้นเป็นปาราชิก หาสิ่งवासมีได้

พระอนุบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะปลดชีวิต
ให้แก่กายมนุษย์ หรือพรรณาคณแห่งความตาย หรือชักชวนเพื่ออันตาย ด้วยคำ
ว่า แนะนำผู้เป็นชาย จะประโชนอะไรแก่ท่าน ด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้
ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ดังนี้ เธอมีจิตอย่างนี้ มีความหมายหลายอย่าง อย่างนี้
พรรณาคณในความตายก็ดี ชักชวนเพื่ออันตายก็ดี โดยหลายนัย แม้ภิกษุนั้นเป็น
ปาราชิก หาสิ่งवासมีได้

เนื้อหาในบทบัญญัติสิกขาบทนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญาก็พอจะ
อนุโลมเข้ากับความผิดในลักษณะ 10 คือความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 และ
หมวด 2 ที่บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 288 - 300

การพรากชีวิตมนุษย์ให้ถึงแก่ความตายตามนัยแห่งสิกขาบทนี้ ผู้กระทำให้ตั้งใจให้เขา
ตายและเขาก็ตายสมปรารถนา แต่ถ้าไม่เจตนาและไม่ผิดตามสิกขาบทนี้ เช่น มีคนเอาขาน้ำใส่ใน
อาหาร ภิกษุไม่รู้เอาอาหารนั้น ไปให้ภิกษุอื่นกินและถึงแก่ชีวิต อย่างนี้ถือว่าขาดเจตนา หรือภิกษุ
กำลังก่อสร้างวิหาร ทำก้อนหินหล่นลงมาถูกศีรษะภิกษุอื่นถึงแก่ชีวิต ถือว่าภิกษุผู้กระทำไม่ตั้งใจ
ไม่ต้องอาบัติ^{๕๐}

การพรากชีวิตมนุษย์อาจจะทำในกรณีต่าง ๆ ดังนี้

(1) ลงมือกระทำเอง คือใช้อาวุธมีคม เช่น มีด ดาบ หอก ไม้พลอง ฯลฯ ฟัน
แทง ทบตี ชิงด้วยธนู วางขาน้ำ ผิงหลาวไว้ในหลุมพราง นำไปขึงไว้ในกรงสัตว์มีพิษ ฯลฯ หรือ
แม้จะไม่ลงมือทำเองโดยตรง แต่เป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดหาอาวุธให้ หรือแม้แต่พรรณนาโทษ
แห่งการมีชีวิตอยู่ และพรรณนาคุณแห่งความตาย จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย ก็ถือว่าเป็นการฆ่าผู้
อื่นตามสิกขาบทนี้

(2) ใช้ให้ผู้อื่นกระทำ หมายถึงการชักชวน จ้าง ไหว้วาน ใช้ สิ่ง ใหญ่ผู้อื่นกระทำ
แทนตน ถ้าการกระทำนั้นเป็นความผิดสำเร็จ คือผู้อื่นตายสมเจตนา ผู้ใช้ก็ต้องอาบัติปาราชิกตาม
สิกขาบทนี้ แต่ถ้าความผิดไม่สำเร็จ เป็นเพียงได้รับบาดเจ็บ ผู้ใช้ต้องอาบัติอุกฉัลจจัย หรือถ้าการ
กระทำเบาบางกว่านี้ ผู้ใช้ต้องอาบัติทุกกฏ^{๕๐}

การพรากชีวิตผู้อื่นให้ถึงแก่ความตายโดยเจตนาตามสิกขาบทนี้ถือว่าเป็นความผิดสถาน
หนักต้องอาบัติปาราชิกสถานเดียว ส่วนในประมวลกฎหมายอาญาก็ถือว่าเป็นโทษสถานหนักเช่น
เดียวกัน ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปี ถึง ยี่สิบปี
และถ้าเป็นการฆ่าบุพการี, ฆ่าเจ้าพนักงานขณะปฏิบัติหน้าที่, ฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ฆ่าโดย
ทรมาณ หรือกระทำทารุณโหดร้ายก็จะต้องโทษประหารชีวิต (มาตรา 288) แต่ถ้าทำให้ผู้อื่นตาย
โดยไม่เจตนาจะต้องโทษจำคุกตั้งแต่สามปี ถึง สิบห้าปี (มาตรา 290) หรือถ้ากระทำโดย
ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายจะต้องโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

(มาตรา 291) กรณีความผิดต่อร่างกายเช่นทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ ต้องโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 295)

4.4 วิทยุกล่าววอดอุตริมนุสสรธรรม

บทบัญญัติในพระวินัยปิฎกสิกขาบทที่ ๖ ว่า

พระปฐมบัญญัติ

อนึ่ง วิทยุใด ไม่รู้เฉพาะ กล่าววอดอุตริมนุสสรธรรม อันเป็นความรู้ความเห็นอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยอื่นแต่ก่อน อันผู้ใดผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม เป็นต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมัดจาด จะฟังกล่าวอย่างนี้ว่า แน่ะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ารู้ ไม่เห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่าเห็น ได้พูดพล้อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ แม้วิทยุนี้ ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้

พระอนันตบัญญัติ

อนึ่ง วิทยุใด ไม่รู้เฉพาะ เป็นเท็จเปล่า ๆ เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้บรรลุ แม้วิทยุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้

- หมายเหตุ 1 ส่วนที่ เว้นไว้ เนื้อหาเหมือนพระปฐมบัญญัติ
2 ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ เนื้อหาที่เพิ่มเติมจากพระปฐมบัญญัติ

เนื้อหาในบทบัญญัติสิกขาบทนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญาก็พอจะอนุโลมเข้ากับความผิดในลักษณะ 12 หมวด 4 คือความผิดฐานฉ้อโกง ซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 341 - 348 ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดในตอนเปรียบเทียบตอนท้าย

การที่จะเข้าใจสาระของลิกขาบทนี้ได้จะต้องเข้าใจความหมายของคำ "อุตตริมนุสสรธรรม" และ "ผล" ของการกล่าววอดอุตตริมนุสสรธรรมของภิกษุในสมัยก่อนนั้น พจนานุกรม ฯ ได้ให้ความหมายคำว่า "อุตตริมนุสสรธรรม" ว่าเป็น "คุณธรรมขวดยิ่งของมนุษย์ ได้แก่ธรรมวิเศษมี การสำเร็จงาน สำเร็จมรรคผลเป็นต้น"^๑ สำหรับที่มาและผลของการกล่าววอดอุตตริมนุสสรธรรม ในพระวินัยปิฎกมีดังนี้

กาลสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนาอยู่นั้น ได้เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ทรงบัญญัติ ลิกขาบทนี้มีเรื่องอยู่ว่า สมัยนั้นสมเด็จพระผู้มีพระภาคพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ในป่ามหาวัน ใกล้เมืองเวสาลี ในป่านั้นเกิดข้าวยากหมากแพง การทำมาหากินฝืดเคือง ภิกษุที่ จำพรรษาอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำวัดคุมุทาเกรงว่าเหตุการณ์ดังกล่าวนี้จะกระทบกระเทือนต่อการบิณฑบาต จึงปรึกษากันเพื่อคิดหาอุบายให้ชาวบ้านทำบุญใส่บาตรกันตามปกติ บ้างก็เสนอแนวคิดให้ภิกษุไปช่วย เหลือการงานของคฤหัสถ์ แต่มีภิกษุอยู่จำนวนหนึ่งเสนอให้ภิกษุทั้งหลายกล่าววอดอุตตริมนุสสรธรรม ของกันและกัน เช่น กล่าววอดอุตตริมนุสสรธรรมให้ภิกษุรูปโน้น ได้บรรลุมรรคผล โน้น, ภิกษุรูปนี้ ได้บรรลุมรรคผลนี้ ฯลฯ ภิกษุทั้งหลายเห็นด้วยกับแนวคิดนี้ จึงได้กล่าวชมอุตตริมนุสสรธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์ว่า

... ภิกษุรูปโน้น ได้ปฐมฌาน รูปโน้น ได้ทุติยฌาน รูปโน้น ได้ตติยฌาน
รูปโน้น ได้จตุตถฌาน รูปโน้น ได้พระโสดาบัน รูปโน้น เป็นพระสกทาคามี รูปโน้น
เป็นพระอนาคามี รูปโน้น เป็นพระอรหันต์ รูปโน้น ได้วิเศษ 3 รูปโน้น ได้
อภิญญา 6 ...

เมื่อชาวบ้านได้ยินดังนั้นก็ จึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธา และมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง และถือเป็นบุญเป็นลาภอันยิ่งใหญ่ที่มีภิกษุผู้มีส่วน ได้ฌานวิเศษมาอยู่จำพรรษาในหมู่บ้านของตน จึง จัดข้าวปลาอาหารมาถวายมากมาย ถึงขนาดไม่ยอมให้บิดามารดา บุตรภรรยา คนรับใช้ ญาติ มิตร ได้บริโภค แต่กลับนำมาถวายภิกษุเหล่านั้นแทน ภิกษุเหล่านั้นจึงมีข้าวปลาอาหารบริโภคอย่าง อุดมบูรณ์ ทำให้ผิวพรรณผ่องใส^๒

ครั้งนั้นณฤดูกาลจำพรรษา ภิกษุจากสารภีต่างก็ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าตามประเพณี ภิกษุเหล่านี้ล้วนพอม ชูบชืด ตัวเหลือง เว้นแต่ภิกษุที่อยู่จำพรรษาแถบฝั่งแม่น้ำวัดคุมุทา อุดมสมบูรณ์ ผิวพรรณเปล่งปลั่งผ่องใส

พระพุทธเจ้าจึงตรัสถาม ได้ความว่าภิกษุเหล่านี้กล่าวอวดอุตริมนุสสรธรรมเพื่อเป็นการหลอกลวงชาวบ้านให้นำข้าวปลาอาหารมาให้บริโภค จึงตรัสดำหนิติเตียนโดยเปรียบเทียบกับมหาโจร 5 จำพวก โดยทรงกล่าวว่า

ภิกษุใด ประกาศตนอันมีอยู่โดยการอื่น ด้วยอาการอย่างอื่น โภชนะนั้นอันภิกษุนั้นฉันแล้วด้วยอาการแห่งคนขโมย ดุจพราหมณ์กลวงจับนก ฉะนั้นภิกษุนั้นเลวทรามเป็นอันมาก มีผ้ากาสาอะพันคอ มีธรรมทราม ไม่สำรวมแล้ว ภิกษุผู้เลวทรามเหล่านั้น ย่อมเข้าถึงนรก เพราะกรรมทั้งหลายที่เลวทราม ภิกษุผู้ศีล ผู้ไม่สำรวมแล้วบริโภคก้อนเหล็กแดงดังเปลวไฟ ประเสริฐกว่าการฉันทก้อนข้าวของชาวรัฐ³

เมื่อพิจารณาถึงประวัติความเป็นมาและผลที่เกิดขึ้นจากการที่ภิกษุกล่าวอวดอุตริมนุสสรธรรมแล้ว จึงเข้าใจได้ว่าเพราะเหตุใดที่พระพุทธเจ้าจึงทรงถือว่าการกระทำดังกล่าวนี้เป็นความผิดร้ายแรงและต้องอาบัติสถานหนัก ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ ทั้งนี้เพราะการกระทำในลักษณะนี้ส่งผลกระทบกระเทือนต่อชาวบ้านมากมาย ภิกษุกระทำในลักษณะของการหลอกลวงฉ้อโกงชาวบ้านให้ได้รับความเดือดร้อนเพียงเพื่อผลประโยชน์ที่พวกภิกษุเหล่านั้นได้รับเป็นลาภผล

เมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ทำนองนี้มีให้เห็นบ่อย ๆ เช่น มีผู้ประกาศตนเป็นผู้วิเศษ เป็นหมอเทวดา ที่สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้สารพัดชนิด คนพากันเชื่อถือ และหลังไต่ถามไปรักษาโดยเสียเงินเสียทองมากมาย ทั้ง ๆ ที่หมอเทวดาดังนั้นไม่สามารถรักษาโรคได้จริง

การกระทำในลักษณะนี้กฎหมายถือว่าเป็นความผิดฐานฉ้อโกง ดังที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 บัญญัติไว้ว่า

ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือ
ปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้น
ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สาม ... ผู้นี้กระทำ
ความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกิน
หกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

และมาตรา 343 วรรค 1 บัญญัติไว้ว่า

ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 341 ได้กระทำด้วยการแสดง
ข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิดความจริง ซึ่งควร
บอกให้แจ้งแก่ประชาชน ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือ
ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

แต่ความผิดดังกล่าวมานี้ถือเป็นการผิดที่ขอมความได้ ดังที่ประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา 348 บัญญัติไว้ว่า "ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตามมาตรา 343 เป็นความผิดอัน
ขอมความได้"

จึงเห็นได้ว่ากฎหมายไม่ถือเอาความผิดฐานนี้ เป็นความผิดร้ายแรงเหมือนกับความผิด
ในพระวินัย ทั้งนี้เพราะศาสนาสอนว่าภิกษุสงฆ์เป็นนักบวช ควรวางตนให้ตั้งมั่นอยู่ในความเลื่อมใส
ศรัทธา แต่ถ้ากลับมานับ๓๖ เป็นนปราชันเสียเองก็ควรจะต้องอาบัติสถานหนัก การกล่าวอวด
อุตตริมนุสสรรมจึงถือว่ามีผิดเสมอทั้งที่รู้จริงและไม่รู้จริง ถ้าไม่รู้จริง กล่าวอวด ต้องอาบัติ
สถานหนัก คือปาราชิก แต่ถ้ารู้จริงและกล่าวอวดแก่อนุปลิมบัน อันได้แก่ผู้ที่ไม่ได้อุปสมบทหรือ
คนอื่นนอกจากภิกษุ ก็ยังต้องอาบัติ แต่สถานเบากว่า ดังที่มีพระบัญญัติว่า "อนึ่ง ภิกษุใดบอก
อุตตริมนุสสรรมแก่อนุปลิมบัน เป็นปาจิตตีย์ เพราะมีจริง"^{๘๔}